

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**ĶĪNAS VĒSTURISKO UN SOCIĀLO PĀRMAIŅU
ATSPOGUĻOJUMS LAO ŠE LUGĀ “TĒJAS NAMS”**

BAKALAURA DARBS

Autors: Baiba Tumova

Studenta apliecības Nr. :bt06002

Darba vadītājs: Dr.phil. Agita Baltgalve

RĪGA

2010

Anotācija

Bakalaura darbā „Ķīnas vēsturisko un sociālo pārmaiņu atspoguļojums Lao Še lugā „Tējas nams”” tiek aplūkotas vēsturiskās norises Ķīnā laika periodā no Cjin dinastijas norieta līdz Ķīnas Republikas izveidei rakstnieka Lao Še lugas „Tējas nams” kontekstā. Darba nolūks ir fiksēt rakstnieka Lao Še dzīves laika vēsturisko norišu atspoguļojumu lugā „Tējas nams”, kas tiek panākts, aplūkojot attiecīgā laika perioda politiskos un sociālos notikumus Ķīnā. Darbā iekļautais ieskats rakstnieka biogrāfijā un viņa daiļradē atspoguļo viņa darbos aktuālās tēmas.

Šī darba saturā ir iekļauti arī lugas „Tējas nams” fragmentāri tulkojumi latviešu valodā. Latviešu valodā tulkotu ķīniešu modernās literatūras darbu ir maz, tāpēc lugas tulkojumu loma bakalaura darbā ir nozīmīga. Lao Še tiek uzskatīts par vienu no izcilākajiem ķīniešu 20.gadsimta rakstniekiem savas specifiskās rakstīšanas manieres dēļ – humora un satīras akcentu savos darbos, kuru pamattēmas ir visai nopietnas, jo attaino tā laika traģiskos notikumus Ķīnas sabiedrībā.

Bakalaura darbs sastāv no divām nodaļām. Pirmajā nodaļā tiek aplūkotas Ķīnas vēsturiskās norises minētajā laika periodā, kā arī apskatīti galvenie rakstnieka Lao Še dzīves posmi un viņa literārais devums pasaules literatūrā. Otrajā nodaļā ir veikti lugas „Tējas nams” trīs cēlienu fragmentāri tulkojumi latviešu valodā. Nobeiguma daļa ir veltīta secinājumiem par darba ievadā formulēto šī darba pamatojumu.

Annotation

In bachelor thesis “China’s historical and social changes reflection in Lao She play “Teahouse”” is overviewed historical movements in China during the period of Qing Dynasty decline until the foundation of the Republic of China in context of writer’s Lao She play “Teahouse”. The effect of this bachelor thesis is to follow the historical events during Lao She’s life time reflection in his play “Teahouse”. This purpose is gained by getting view on political and social events in certain time.

This thesis also contains fragmentary translations of the play “Teahouse” in Latvian language. There is no much Chinese literary works translated in Latvian, so the meaning of Latvian translations included in this bachelor thesis is important part. Lao She is been considered one of the greatest Chinese writers of the 20th century because of his specific writing manner – with stress of humour and satire in his works which basic themes are quite serious because of reflection of a tragic events in Chinese society.

The bachelor thesis contains two sections. In the first one it is been taken overview China’s historical movements in its certain period and the basic writer’s Lao She life stages, and his literary input to the whole world literature. In the second part it is been given fragmentary translations of all three acts of play “Teahouse” in Latvian. In the conclusion part is given observations about the ground of this thesis formulated in introduction.

Saturs

	<i>(lpp.)</i>
Ievads	2
1. Lugas „Tējas nams” vēsturiskais pamatojums.....	5
1.1. Ķīna 19.gadsimta nogalē un 20. gadsimtā	5
1.2. Lao Še biogrāfija	9
2. Luga „Tējas nams”.....	16
2.1. Pirmā cēliena satura pārskats un fragmentārs tulkojums.....	19
2.2. Otrā cēliena satura pārskats un fragmentārs tulkojums.....	26
2.3. Trešā cēliena satura pārskats un fragmentārs tulkojums.....	32
Nobeigums	39
Izmantotā literatūra.....	42
Pielikums.....	44
Pielikums 1: Lugā „Tējas nams” darbojošies tēli.....	44
Pielikums 2: Lugas „Tējas nams” 1.cēliena oriģinālteksts.....	47
Pielikums 3: Lugas „Tējas nams”2.cēliena oriģinālteksts.....	51
Pielikums 4: Lugas „Tējas nams”3.cēliena oriģinālteksts.....	54

Ievads

Bakalaura darba nosaukums ir „Ķīnas vēsturisko un sociālo pārmaiņu atspoguļojums Lao Še lugā „Tējas nams””. Vēsturiskie pārmaiņu procesi Ķīnā, kas aktuāli tieši šajā bakalaura darbā, attiecināmi uz laika periodu no 19.gadsimta nogales līdz 20.gadsimta vidum. Darbā tiek akcentēta literatūras (šajā gadījumā tieši daiļliteratūras) nozīme vēsturisku norišu fiksēšanā un atspoguļošanā- caur literārā darba tēliem, valodas manieri un citiem rakstniecības paņēmieniem laika un telpas attēlošanā. Aplūkojot lugu „Tējas nams”, svarīgi ir tas, cik spilgti daiļliteratūra spēj attainot sabiedrībā norisošos procesus, to ietekmi uz cilvēka dzīvi, un kādā mērā daiļliteratūras darba vēstījums ir paša rakstnieka personiskās pieredzes, laika un notikumu vērtējuma spogulis.

Lao Še (老舍) lugā „Tējas nams” (Čaguan 茶馆) ir trīs cēlieni, un katrs no tiem vēsta par kādu konkrētu laika periodu, secīgu pārmaiņu fāzi Ķīnā. Pirmajā cēlienā lugas darbības laiks attiecināms uz Cjin¹ dinastijas norieta laiku, otrajā cēlienā- uz revolūcijas laiku, kad valstī norisinājās iekšējie nemieri, reformātoru aktivitātes, trešajā cēlienā- laiks pēc Ķīnas Republikas dibināšanas.

Iecerētie bakalaura darba mērķi ir: pirmkārt, parādīt šī darba autora iemaņas daiļliteratūras tulkošanā no ķīniešu valodas latviešu valodā, kas ietver ne vien pareizrakstības iemaņas, bet galvenokārt valodas lietojuma stilu- tādu, lai latviešu lasītājam veiktais tulkojums šķistu pietiekami saprotams, proti, lai lietotais valodas stils nebūtu tas šķērslis, kādēļ lasītājam varētu rasties problēmas ar teksta izpratni; otrkārt, gūt priekšstatu par ķīniešu moredno laiku rakstnieku radīto daiļliteratūru vispār, šajā gadījumā aktuāli ir gūt ieskatu, kā Lao Še lugā „Tējas nams” atspoguļo vēsturiskās un sociālās norises sabiedrībā; treškārt, iepazīties ar Lao Še personu- Ķīnas jauno laiku tautā mīlētu un atzītu rakstnieku-satīriķi.

Šī bakalaura darba saturs veidots no divām daļām. Pirmā nodaļa veltīta, pirmkārt, lugas „Tējas nams” vēsturiskajam pamatojumam, proti, tiek izklāstīta vēsturisko norišu gaitas secīgums lugā aktuālajam laika periodam. Šāds vēstures pārskats ļauj vieglāk sekot līdz lugā „Tējas nams” atainotajam darbības laikam. Otrkārt, šajā nodaļā tiek apskatīta Lao Še biogrāfija, pievēršot uzmanību viņa literārajai darbībai, literārajam rokrakstam un problemātikai, kas raksturīga viņa darbiem. Otrajā nodaļā ir iekļauti lugas „Tējas nams”

¹ Cjin 清 (1644-1912), dinastijas dibinātāji bija mandžūru tauta.

fragmentāri tulkojumi latviešu valodā katram no trim lugas cēlieniem un to īss satura pārskats. Tulkojumā ir izmantoti zemteksta paskaidrojumi vietās, kur šķita būtiski, lai konkretizētu. Nolūks iekļaut šajā darbā arī lugas tulkojuma fragmentus bijis ar mērķi ne vien atspoguļot ķīniešu valodas īpatnības, piemēram, personvārdu lietojumā, bet arī sniegt konkrētas atziņas un secinājumus par tulkošanas problemātiku vispār- cik lielā mērā ir iespējams veikt maksimāli tuvu tulkojumu tekstam no ķīniešu valodas latviešu valodā un vai maz ir nepieciešams, tulkojot daiļliterāturu, stingri pieturēties pie strikta tulkojuma. Veicot tulkojumu no ķīniešu latviešu valodā, tika izskatītas lugas tulkojuma versijas krievu valodā un angļu valodā. Secinājumi saistībā ar tulkošanas gaitu un problemātiku tiek izskatīti bakalaura darba nobeiguma daļā.

Galvenie bakalaura darbā izmantotie literatūras avoti ir Lao She "Teahouse", kurā ir iekļauts lugas teksts oriģinālvalodā un no kura tika veikts tulkojums latviešu valodā; R. Vohra "Lao She and the Chinese Revolution" un B. Towery "Lao She, China's Master Storyteller" ir pamatavoti, kuri izmantoti, veicot ieskatu rakstnieka Lao She biogrāfijā un padziļinātāk iepazīstoties ar viņa radītās daiļliteratūtas specifiku; Fairbank J. K., Goldman M. "China. A new history"- kā Ķīnas vēstures pamatavots. Papildinformācija par atsevišķām darbā pieminētām personām, notikumiem vai specifiskiem jēdzieniem zemteksta paskaidrojumos tika iegūta arī no citiem drukātiem avotiem, kas uzskatāmi par papildinošiem, ieskaitot interneta avotus. Veicot tulkojumus no ķīniešu latviešu valodā, tika izmantota K. Eihmaņa sastādītā transkripcijas tabula, un darba pamattekstā viscaur lietota vienīgi transkribēti ķīniešu valodas vārdi latviešu valodā. Lugas teksta fragmentāro tulkojumu tulkošana pamatā tika veikta, izmantojot divas elektroniskās ķīniešu valodas vārdnīcas: "Wenlin" un "Nciku".

Bakalaura darba tēmas pamatojums ir saistāms ar šī darba autora interesi par literāturu. Latviešu valodā ir salīdzinoši maz tukloti ķīniešu 20.gadsimta daiļliteratūras darbi. No Lao Še daiļrades latviski tulkots ir stāsts „Rikša” (E.Kataja un J. Čākura tulkojums,1963). Vēl ir pieejami tāda 20.gadsimta ķīniešu rakstnieka stāstu tulkojumi latviešu valodā kā Lu Sjuņ (鲁迅, 1881-1936; tulkojis E. Katajs ar R. Ozoliņu, 1957). Daiļliteratūra kalpo kā līdzeklis un vidutājs, caur kuru rakstnieks lasītājam nodod kādu būtisku vēstījumu. Šajā gadījumā nozīme tomēr tiek piešķirta Lao Še darba „Tējas nams” tieši vēsturiskajam pamatojumam, nevis tā literārās kvalitātes vērtējumam vai tekstā izmantoto māksliniecisko izteiksmes līdzekļu analizēšanai, kas arī būtu visnotaļ interesanti

darba izpētes aspekti. Tā kā Lao Še raksturīgi savos darbos ievīt vēstures elementus, lai atspoguļotu sava laika aktuālās problēmas Ķīnas sabiedrībā, būtiski ir iepazīties un mēģināt izsekot līdzī tām intensīvajām, juceklīgajām politiskajām un sociālajām pārmaiņām un procesiem, kas norisinājās Ķīnas sabiedrībā 19.un 20.gadsimta mijā un pēc tās.

1.Lugas „Tējas nams” vēsturiskais pamatojums

1.1.Ķīna 19.gadsimta nogalē un 20. gadsimtā

Ķīnas pēdējās- Cjin- dinastijas norieta posms zīmīgs ar juku laikiem visā tās teritorijā, kas iesākās vēl pirms rakstnieka Lao Še dzimšanas (1898) un turpinājās vēl gadu desmitus pēc gadsimtu mijas. Rietumu valstu kapitālistu plašās ekspansijas un koloniālisma procesu rezultātā Ķīnā norisinājās agresīvas sacelšanās pret ārzemnieku invāziju un to tendenci pārņemt varas grožus Ķīnā.² Britu impērijas iespaids uz Ķīnu visuzskatāmāk saistāms ar t.s. Opija kariem³. Britu tirgotāji ievada Ķīnā opiju, un tā izplatība teritorijā pieauga plašos apmēros. Trauksmi radīja straujais sudraba aizplūdums no Ķīnas, maksājot par opija importu svešzemniekiem. Opija smēķēšana nereti izputināja veselas ģimenes un veicināja vispārēju Ķīnas degradāciju- opijs degradēja Ķīnas sabiedrību un veicināja korupciju plašā mērogā ierēdņu un kontrabandu starpā.⁴

Tautas sacelšanās bija vērsta arī pret Cjin dinastijas valdību, kas nespēja mazināt britu pieaugošo ietekmi. Sekoja pilsoņu karš- Taipinas sacelšanās⁵ iemesli bija iznīcināt mandžūru valdību. Situācija Ķīnā liecināja par Cjin valdības vājumu, atpalcību un nepieciešamību veikt nozīmīgas un kompleksas reformas, kas skartu gan valsts pārvaldes sistēmu, gan aizsardzības stiprināšanu un modernizācijas veicināšanu valstī. Nacionālistiski noskaņoto Ķīnas patriotu mēģinājumi uzsākt reformas tika imperātores Cisji⁶ apturētas. Viens no reformātoru kustību mēģinājumiem ir pazīstams ar nosaukumu „Simts dienu reformas”⁷, kas paredzēja nacionālās kultūras, politikas un izglītības reformas.

² Jihetuaņ jeb Bokseru sacelšanās (1900-1901).

³ Pirmais opija karš (1840-1842), Otrais opija karš (1856-1860), kas izrietēja no svešzemju invāzijas Ķīnā un tai sekojošo tendenci ietekmēt Ķīnas valdību.

⁴ Fairbank J. K., Goldman M. “China. A new history” (198-199)

⁵ Taipinas sacelšanās (1851- 1864). Sacelšanās līderis Hun Sjiucjuaņ 洪秀全 (1814 – 1864).

⁶ Cisji 慈禧 (1835 –1908)

⁷ “Simts dienu reformas”: Vusju bjienfa 戊戌变法 (1898.gada 11.jūnijs-21.septembris), kustības līderis Kan Jouvei 康有为 (1858–1927).

Pēc Sjiņhai revolūcijas⁸ 1912. gada 1.janvārī tiek nodibināta Ķīnas Republika. Par pirmo pagaidu prezidentu tiek ievēlēts Suņ Jatsen⁹. Paralēli politiskajām norisēm, sabiedrībā norisinājās arī citas pārmaiņas, aktualizējot jautājumu par Ķīnas tradicionālās kultūras nozīmi modernajā Ķīnā. Svešzemnieki, ierodoties Ķīnā, bija atnesuši jaunas idejas, kas mudināja pārvērtēt līdz šim Ķīnā pastāvējušos tradicionālos uzskatus par kultūru, morāli un ideoloģiju. Revolucionāri popularizēja Rietumu politiskās ideoloģijas, kā republikānismu un demokrātiju. 1915.gadā aizsākās plaši pārmaiņu procesi pret Ķīnas tradicionālo kultūru, sabiedrības modeli, tās morālajām vērtībām. Ķīnā izveidojās jaunas kustības: Kustība par jauno kultūru¹⁰, Ceturtā maija kustība¹¹, kas piešķir nacionāli noskaņotajiem jaunu sparū savu ideālu īstenošanā. 1921.gadā norisinājās Ķīnas komunistiskās partijas pirmais kongress Šanhajā. 1923.gadā Suņ Jatsen no jauna izveido Gomindanu¹². Viņa izveidotā valdība vēlāk tika pasludināta par Nacionālo valdību, kas, sadarbojoties ar Ķīnas komunistisko partiju, sakāva militāros spēkus Ķīnas ziemeļos. Līdz 1937.gadam, kad Japāna uzsāk karu pret Ķīnu¹³, Nacionālā valdības kontrolē bija lielākā daļa Ķīnas teritorijas, atgūstot atpakaļ ārzemnieku apsaimniecībā esošās zemes un muitas autonomiju. Karā pret Japānu Gomindanas armija apvienoja spēkus ar Ķīnas komunistisko sarkano armiju un uzvarēja karā, pēc kura turpinājās abu valdību cīņas par Ķīnas teritoriju sadali un kontroli. Līdz 1949.gadā Ķīnas komunistiskajiem spēkiem izdodas iegūt dominējošo kontroli pār kontinentālo Ķīnu, un tiek nodibināta Ķīnas Tautas Republika. Turpretī Gomindana savu valdības kodolu pārcēla uz Taivānu, kas joprojām uzskatāma par Ķīnas Republiku.

⁸ Sjiņhai revolūcija: Sjiņhai gemin 辛亥革命 (1912)- vērsta pret Cjin dinastijas bezspēcību svešzemju spēku apkarošanā, izplatīto korupciju, kā arī pieprasīja ķīniešu *haņ* kā lielākajai valsts etniskajai tautai tiesības uz Ķīnas pārvaldīšanu, atstumjot mandžūrus.

⁹ Suņ Jatsen 孙逸仙 (1866-1925)

¹⁰ 新文化运动 Sjiņvenhua juņdun

¹¹ Ceturtā maija kustība: Vusi juņdun 五四运动- veidojusies no studentu demonstrācijām 1919.gada 4.maijā, kas pārauga masu nacionālistiskā noskaņojumā cīņā pret imperiālismu.

¹² Džunguo guomiņdan 中国国民党.

¹³ Džunguo kanži džandžen 中国抗日战争 (1937-1945)

Ķīnas komunistiskās partijas virziens bija Ķīnas ekonomikas pārveidošana uz t.s. sociālistiskās lauksaimniecības pamata un padomju parauga industrializācijas attīstību, ko īstenoja ar zemes kolektīvizāciju un smago rūpniecību. Komunistiskā valdība īstenoja kontroli pār tautu caur kampaņu, kurā inteliģence tika aicināta paust savu attieksmi pret pastāvošo varu. Plaši izskanēja komunisma un Mao Dzedun¹⁴ kritika- rezultātā komunistiskā partija uzsāka plaša mēroga inteliģences vajāšanu un pret komunismu noskaņoto masveida represijas un nosūtīšanu uz lauku reģioniem t.s. pāraudzināšanas nolūkā. Ārzemnieku privilēģiju likvidēšana, apturēta opija izplatība un plašā korupcija, inflācijas kontrole, pilsētnieku nodarbinātība publiskajā sfērā, tautas izglītošana, sabiedrības zemāko slāņu socializēšana, jaunās demokrātijas un Mao Dzedun mācības propaganda, jauni laulības likumi, kur sievu tiesības vienādoja ar vīru tiesībām un radīja laulības šķiršanas iespējamību- tādas tendences norisa jaunajā Ķīnā. Šīs vīriešu un sievietes vienlīdzības tiesību praktizēšanas rezultātā sievietes kļuva par masveida smagi nodarbinātību darbaspēku maz kvalificētos darbos rūpnīcās.

1958.-1960.gadam norisinājās Mao Dzedun „Lielā lēciena”¹⁵ kampaņa. Plāns paredzēja virkni sociālu un ekonomisku pārmaiņu īstenošanu ar mērķi radīt Ķīnā modernu komunistisku sabiedrību. Kampaņa cieta neveiksmi, lauksaimniecības produktivitāte un efektivitāte strauji kritās. Ķīnā iestājās bads (1960-1961) un komunistiskā partija bija spiesta piemērot citu politiku, kas noregulētu situāciju republikā, kas salīdzinoši veiksmīgi tika panākts. Sekoja cita Mao Dzedun kampaņa- no 1966.līdz 1976.gadam norisinājās „Lielā kultūras revolūcija”¹⁶. Raugoties uz sabiedrību kopumā šajā laikā, tā bija pasīva politiskās dzīves līdzdalībā, pakļauta autoritatīvai varai, valdīja cilvēktiesību uz likumu pamata trūkums, bet lauku reģionos bija saglabājusies ietekme no konfuciānisma morāles mācības par kārtību sabiedrībā, kas atkarīga no pienākuma apziņas un pašizliedzības. Revolūcijas ietvaros aktīvi norisinājās kā inteliģences, tā pašu komunistiskās partijas locekļu, kas bija nostājušies Mao Dzedun opozīcijā, vajāšana, publiska pazemošana un vardarbības pielietošana ar mērķi mainīt savu viedokli. Revolūcijas sekas bija dramatiskas- reformas izglītības sistēmā radīja izglītoto cilvēku skaita un izglītības kvalitātes mazināšanos, arī ekonomikas un rūpniecības nozares cieta zaudējumus.

¹⁴ Mao Dzedun 毛泽东 (1893-1979)

¹⁵ Da juedzjin 大跃进

¹⁶ Vucaņ dzjedzji veņhua dagemin 无产阶级文化大革命

Pēc Mao Dzedun nāves komunistiskās partijas jaunais līderis Den Sjaopeņ¹⁷ uzsāka Ķīnas ekonomikas virzību uz tirgus ekonomiku, piesaistot ārzemju kapitālu un investīcijas, ieņemot vietu pasaules tirgū un atdzīvinot valsts lauksaimniecību un rūpniecību.

---

¹⁷Den Sjaopeņ 邓小平 (1904-1997)

1.2. Rakstnieka Lao Še biogrāfija

Rakstnieks Lao Še (1898-1966)¹⁸ piedzima trūcīgā mandžūru izcelsmes ģimenē Pekinas rietumu reģionā. „Lao Še” ir rakstnieka pseidonīms, viņa īstais vārds ir Šu Cjinčuņ (舒庆春). Viņa tēvs Šu Junšou strādājis imperatora galma sardzē un miris 1900.gadā militārā sadursmē, kad Pekinā ienāca Rietumu sabiedroto spēki. Neskatoties uz to, ka māte, atraitne būdama, saņēma nelielu pabalstu, tas tomēr nespēja segt ģimenes vajadzības, un mātei ar dēlu nācās dzīvot trūcībā.¹⁹

1909.gadā Lao Še sāk apmeklēt pamatskolu. Šeit viņš iepazīstas ar Luo Canpei²⁰, kas vēlāk kļuva par Ķīnā atzīstamu filologu. Šī draudzība ilga visu mūžu, un Luo Canpei, iespējams, bijis vienīgais Lao Še patiesais draugs. Lao Še pamatskolas laikā neizcēlās ar teicamām sekmēm, tikai vēlāk, kad iestājās Pekinas Normālajā Universitātē²¹, viņš uzrādīja atzinīgu sniegumu mācībās. Būdams četrpadsmit gadus vecs, Lao Še bija spiests pārtraukt mācības naudas trūkuma dēļ.²²

Lao Še un Luo Canpei bērnības iemīļota nodarbe bija regulāra tējas namu apmeklēšana pēc skolas, kur, dzerot tēju, varēja klausīties stāstniekos un dzirdēt tautā iemīļotas pasakas. Tā kā Lao Še nekad nebija naudas, par tējas nama apmeklējumiem mēdza samaksāt Luo. Vēlāk, kara laikā, Lao Še prasmīgi pielietos šeit apgūto stāstnieks mākslu tautas kopības izjūtas stiprināšanai.²³

Pēc trīs gadiem Lao Še pabeidz pamatskolu. Abi ar Luo Canpei iestājas vidusskolā. Pēc pusgada, veiksmīgi nokārtojis eksāmenu, Lao Še pāriet uz Pekinas Normālo Universitāti, ko 1917.gadā arī absolvēja. Šeit skolēniem nodrošināja bezmaksas mācības,

¹⁸ Atsaucoties uz Vohra R. “Lao She and the Chinese Revolution”: pastāv domstarpības par Lao Še dzimšanas laiku. Ir citas versijas, kas par rakstnieka dzimšanas gadu min 1897. vai 1899.gadu.

¹⁹ Vohra R. “Lao She and the Chinese Revolution” (5)

²⁰ Luo Canpei 罗常培 (1899 - 1958)- ievērojams ķīniešu lingvinists, veicis nozīmīgu ieguldījumu ķīniešu valodas fonoloģijas vēstures pētījumos, kā arī viens no pirmajiem modernās ķīniešu valodas dialektu pētniecības un svešvalodu studiju Ķīnā aizsācējiem.

²¹ Angļu valodā: Beijing Normal University, ķīniešu valodā: Beijing Shifan Daxue 北京师范大学

²² Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse” (2)

²³ Vohra R. “Lao She and the Chinese Revolution” (6)

grāmatas un uniformu. Kāmēr Lao Še mācījās, Ķīnas politiskā un sociālā dzīvē norisa dziļas pārmaiņas, taču plašākā mērogā Pekinā netika apturēta vardarbība.

Lao Še vēlējās kļūt par skolotāju. Atziņa, ka naudas esamība vai tās trūkums nosaka attiecības starp indivīdu un pārējo sabiedrību, pavadīja viņu visu mūžu. Skolotāja darbs nodrošinātu viņam iztikšanu. Viņš apzinājās, ka esot nabadzīgs mandžūrs, viņa nākotne ir atkarīga vienīgi no paša pūlēm. Pekinas Normālajā Universitātē Lao Še bijis izcils students, viņam padevušās ne vien mācības literatūrā, bet arī citi priekšmeti. Viņš atstāja labu iespaidu uz skolotājiem, kas vēlāk, pēc skolas absolvēšanas, palīdzēja viņam kļūt par kādas Pekinas pašvaldības skolas direktoru. Vienlaicīgi viņš iestājās arī Pekinas Nacionālajā Augstākajā Normālajā Koledžā²⁴ un 1918.gadā veiksmīgi nokārtoja trīs gadu eksāmenu. 1919.gadā Lao Še tika nozīmēts par Ziemeļu Izglītības nodaļas vadītāju, būdams 21 gadu vecs. Lai arī viņš nebija vēl pilnīgi drošs par to, kā īstenot sevi un pielietot iegūto izglītību, tomēr viņš zināja skaidri, ka nevēlās turpināt tādu darbu, kas, lai arī ienesīgs, tomēr spiež sadarboties ar korumpētajiem valsts ierēdņiem; viņš sapņoja par brīvu, neatkarīgu dzīvi.²⁵ Šis laiks sakrīt ar Ceturtā maija kustības sagrāvi, taču viņš joprojām distancējās no politiskajām norisēm un noskatījās uz sociālajām pārmaiņām sabiedrībā it kā no malas, kritiski vērtējot, bet neiesaistoties nekādās protestu aktivitātēs.²⁶

1921.gadā Lao Še pamet Ziemeļu Izglītības nodaļas vadītāja amatu un uzsāk strādāt Pekinas Izglītības nodaļā par sekretāru, līdztekus strādājot par ķīniešu valodas skolotāju vidusskolā. Atalgojums šeit bija krietni mazāks- tas sagādāja problēmas ar iztiku, jo viņš uzturēja arī māti un apmeklēja papildus kursus universitātē. Šajā grūtajā periodā Lao Še pirmo reizi iemīlas, sāk rakstīt dzeju par mīlestību. Taču, kad Luo Canpei grasījās uzņemties noorganizēt abiem kāzas, atklājās, ka meitenes tēvs grasās kļūt par mūku un viņa- par mūķeni. Vēlāk šī viņa pirmā mīlestības pieredze tiek atspoguļota viņa daiļradē.

Laika posmā no 1922.gada līdz 1924.gadam Lao Še strādā par pasniedzēju dažādās Pekinas un Tjieņdzjiņ vidusskolās. Šajā laikā viņš iepazīstas ar profesoru Robertu Kenetu Evansu (Robert Kenneth Evans), kas Pekinas Universitātē darbojās kā misionārs. Lao Še ar viņa palīdzību uzsāk angļu valodas apguvi.

²⁴ Angļu valodā: National Higher Normal College of Peking.

²⁵ Vohra R. "Lao She and the Chinese Revolution" (6-10)

²⁶ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. "Teahouse" (2)

1924.gadā Lao Še dodas uz Lielbritāniju vieslektora statusā uz pieciem gadiem pasniegt ķīniešu valodu Orientālistikas studiju skolā, Londonas Universitātē. Pirms aizbraucis no Ķīnas, viņš esot pieņēmis kristietību, kas, pēc paša vārdiem, stiprināja viņu garīgi, kad piedzīvoja depresijas periodu (darba maiņa, finansiālās problēmas, nelaimīga pirmā mīlestība, norises Ķīnas sabiedrībā), un acīmredzot bija labvēlīgs fakts tam, lai tiktu nozīmēts par vieslektoru Londonā.

Lielbritānijā viņš pirmo reizi saskaras ar eiropiešu literatūru. Iepazinies ar Čārlza Dikensa darbiem, viņš uzsāk rakstīt daiļliteratūru. Nokļuvis jaunā, līdz šim nepazīstamā vidē, viņu pārņem nostaļģija pēc dzimtenes un gremdēšanās atmiņās par pagājušo. Lasot ķīniešu tradicionālās noveles, pats viņš atturējās izmantot šādu rakstniecības stilu savā daiļradē. Esot atstatus no sev tik ierastajiem literārajiem debašu norises centriem, viņš pats sāk iedziļināties idejās par to, kādam mērķim kalpo literatūra. Lai arī viņa zināšanas par Rietumu literatūras rakstniecības formu bija visai virspusējas, viņš tomēr nolēma izmēģināt to pielietot savā rakstniecībā, par pamatu tam izvirzot sociālo kriticismu.

1926.gadā Londonā top Lao Še pirmais stāsts „Lao Džan filozofija” („Lao Džan de džesjue”/,老张的哲学”). Stāsts tiek publicēts arī ķīniešu literatūras žurnālā „Sjaošuo juebao” („小说月报”). Darba pamatā ir paša Lao Še darba pieredze, strādājot par skolotāju Pekinas skolā laikā pēc 1910.gada. Stāsta galvenais varonis Lao Džan ir kādas Pekinas pievārtes skolas īpašnieks, kas ciema ļaužu acīs ir godājama persona, jo ir izglītots cilvēks un skolas direktors. Taču patiesībā viņš ir naudaskārs un korumpēts. Kā pretstatu Lao Džan autors izmanto pozitīvos tēlus. Stāstā „Lao Džan filozofija” Lao Še, attainodams ķīniešu tautas stāvokli- krustcelēs starp tradicionālo un moderno, kad izšķirties par labu vienam vai otram nav viegli,- pauž to, ka 20.gadsimta divdesmito gadu Ķīnas sabiedrībā godīgums un taisnīgums cilvēka dzīvi nevis neatvieglo, bet rada to grūtāku. Stāstā iekļautais vēstījums vai morāle mudināja aizdomāties katram par savu vērtību skalu²⁷.

Divi nākošie darbi arī tapa Londonā: „Džao Dzijue” (“趙子曰”) 1927.gadā un “Divi Ma” („Er Ma”/,二马”) 1929.gadā.²⁸ Stāsta „Džao Dzijue” pamatā ir atainota studentu dzīve Pekinā pēc vēsturiskā Ceturtā maija. Šajā novelē Lao Še uzsver savas antipātijas pret slinkiem, bezmērķīgiem, bezatbildīgiem, sekliem studentiem, tādējādi vēršot uzmanību uz

²⁷Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse” (12-14)

²⁸ Pan Yiwei/ 潘怡为, “Lao She pingzhuan”/ “老舍评传”/ “Lao She’s biography” (242)

Ķīnas jaunatnes zudušo dzīvi. Autors rosina novērtēt, kādu iespaidu uz maz izglītotu sabiedrību atstāj pāreja no tradicionālā uz moderno. Savukārt, darbā “Divi Ma” Lao Še stāsta par ķīniešiem ārzemēs. Galvenie tēli ir Ma un viņa dēls, kas ieradušies Londonā, jo mantojuši no Ma brāļa antikvāru preču veikalu. Stāstu caurvij satīra- pārpratumi starp britu un ķīniešu kultūrām un paražām. Arī šajā darbā tiek skarta tēma par ķīniešu tradicionālo kultūru un moderno laiku tendenēm Ķīnas sabiedrībā.²⁹

Lao Še Londonā pavadītais laiks ļāva viņam daudz kritiskāk novērtēt Ķīnas tradicionālo kultūru un vēl spēcīgāk apzināties savu ķīnieša identitāti un to, ka viņš ir atšķiras no rietumniekiem. Tāpēc viņa pirmajos darbos raksturīga ir ķīniešu tradicionālās kultūras paražu atspoguļošana, kā arī moralizēšana par tās lomu 20.gadsimta pārmaiņu norisēs. Iepazīstoties ar Eiropas tautu mitoloģiju un angļu, amerikāņu daiļliterāturu, viņam rodas priekšstats par rietumnieku humora izpratni, viņu attieksmi pret cilvēcīgumu un reliģiju. Lao Še rakstīšanas maniere ar humora un satīras pieskaņu tika ietekmēta no tādiem rakstniekiem kā Čārlzs Dikenss, Džozefs Konrads, Marks Tvens.

1929.gadā Lao Še dodas prom no Londonas. Pēc dažu mēnešu apmešanās Parīzē, tālāk viņš aizceļo uz Singapūru- „balto cilvēku” zemi, par kuru bija guvis priekšstatu no Džozefa Konrada daiļliteratūras. Šeit viņš vēlējās rakstīt par ķīniešu dzīvi dienvidaustrumu Āzijā. Rakstnieks nemitīgi strādāja pie sava nākamā darba „Mazās Po dzimšanas diena” („Sjao Po de šenži”/ „小坡的生日”), kas stāsta par to, kā ķīnieši cīnās par savu kultūras identitāti Singapūrā. Darbs ir rakstīts no bērna skatpunkta, kas savā nevainībā skata dažādo tautu un rasu kultūras atšķirības un to mijiedarbību. Stāsts tika publicēts 1930.gadā, kad Lao Še atgriezās Ķīnā.³⁰

Laika posmā no 1930.līdz 1936.gadam pasniedz lekcijas dažādās universitātēs. Šajā laikā viņa darbos jaušams izmisums un vilšanās, top vairāki darbi: “Kaķu valsts” (“Mao candzji”/ ”猫城记”) 1932.gadā, “Šķiršanās” (“Lihuņ”/”离婚”) 1933.gadā, “Niutjien cičuņ” (“牛天赐传”) 1934.gadā, “Kamielis Sjandzi” (“Luotou xiangzi”/ “骆驼祥子”), pazīstams arī ar nosaukumu “Rikša” 1936.gadā.

²⁹ Towery B. “Lao She, China’s Master Storyteller” (48-53)

³⁰ Pan Yiwei/ 潘怡为. “Lao She pingzhuan”/ “老舍评传” / “Lao She’s biography” (30)

Darbs “Kaķu valsts” ir stāsts par ceļotāju kosmosā, kas, nokļuvis uz planētas Marss, atrod tur Kaķu valsti, kas simboliski domāta Ķīna, kaķu tauta- ķīnieši, valstī iebrukušie svešzemnieki, skaitliski maza, taču gudra un izglītota tauta,- japāņi, bet ārzemnieki-rietumnieki Ķīnā. Kaķu galvenā tieksme ir cīņa par opiju, kas rada tīkamas halucionācijas. Viņi ir korumpēti, cīnās savā starpā par zemi un ir gatavi pārdot savus tautiešus svešzemniekiem, taču tajā pašā laikā viņi bieži runā par nacionālisma idejām. Stāstā atspoguļoti dažādas sociālās un politiskās problēmas. Kad svešzemju ienācēji iebrūk viņu valstī, top skaidrs, ka ne viņi ir vājinājuši kaķu tautu, bet paši kaķi sevi, būdami sašķelti un cīnoties savā starpā. Stāsts ir satīras piesātināts, par ko tā laika viens no ievērojamākajiem ķīniešu rakstniekiem Lu Sjuņ norādīja, ka darba pamatmatematika nebūtu saistāma ar satīrisku attieksmi pret tajā stāstīto. Tomēr Lao Še pamatnostāja bija saglabāt savu identitāti, pārliecību un dzīves uztveri, kas nav atdalāma no humora un satīras.³¹

Lao Še vēlējās pārbaudīt savas patiesās spējas humorā un tiklab arī tā robežas, ko īstenoja savā nākamajā stāstā „Šķiršanās”, kas apraksta cilvēkus dilemmas priekšā, atrodoties senās un jaunās morāles krustcelēs. Daudz ir tādu ļaužu, kuru dzīves ir tukšas un bezmērķīgas. Stasta galvenais tēls Lao Li strādā Pekinas valdībā, ir precējies divu bērnu tēvs. Taču viņš allaž ir vientuļš, pastāvīgi atrodoties Pekinā, bet viņa ģimene- laukos. Pēc drauga ieteikuma viņš nolemj atvest savu ģimeni uz Pekinu, lai visi dzīvotu kopā. Par godu šim notikumam, Lao Li kolēģi noorganizē svētku vakariņas rietumnieciska stila restorānā. Kolēģi apsmej Lao Li sievas, kas nav pilsētniece, manieres. Vīram kļūst kauns par sievas neizsmalcinātajām manierēm, tāpēc laika gaitā sieva apgūst pilsētnieku smalko uzvedību un manieres, līdz sāk dzīvot izšķērdīgu dzīvesveidu. Vīra un sievas kopdzīve ir neizdevusies, taču, neskatoties uz to, par šķiršanos nevar būt ne runas.³²

Lao Še darbs “Niu Tjieņci čuaņ” ir sava veida eksperiments Rierumu noveļu formas pielietojumā. Galvenais tēls Niu Tjieņci ir bijis vecāku pamests, kuru audzināšanā pieņēma sveša ģimene. Audžuvecāki viņu audzina tāpēc, lai viņš kļūtu par valdības ierēdni vai arī lai vēlāk uzņemtas ģimenes uzņēmuma vadīšanu. Uzaudzis buržuju ģimenē viņam ir iespējas apgūt abus izglītības veidus reizē- tradicionālo un moderno. Rezultātā tas noved pie tā, ka Niu Tjieņci nespēj definēt savu identitāti un izvēlēties savu dzīves ceļu. Pēc audzētāva nāves un ģimenes biznesa bankrotēšanas Tjieņci draugi novēršas no viņa. Darbā

³¹ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse.” (18-20)

³² Vohra R. “Lao She and the Chinese Revolution” (76-79)

tiek akcentēta naudas nozīme jaunajā sabiedrībā, bet seno laiku vērtības cilvēku savstarpējās attiecībās, kā godīgums un cilvēcīgums, ir zudušas.³³

Stāstā “Kamielis Sjandzi” jeb „Rikša” autors aktualizē jautājumu par attiecībām starp indivīdu un modernās Ķīnas sabiedrību. Galvenais tēls ir Sjandzi, kas Pekinā strādā par rikšas vilcēju. Viņš strādā smagi un dzīvo godprātīgi, cerēdams sakrāt naudu un nopirkt pats savu rikšu, lai spētu dzīvot brīvu un neatkarīgu dzīvi. Šis mērķis piešķir viņa dzīvei nozīmi. Trīs reizes viņam izdevās nopirkt sev rikšas, un trīs reizes viņš tās nelaimīgā kārtā zaudēja. Sjandzi jūtas morāli un fiziski izsmelts. Darbā tiek atspoguļota sabiedrība, kur godīgs darbs nav cieņā, bet tā darītājs kļūst par korupciju upuri. Stāsta vēsturiskais fons attiecināms uz Pekinu laikā no 1910. līdz 1930. gadam, un tā galvenā varoņa sapnis par pienācīgu dzīvi ir tā laika ķīniešu sapnis.³⁴

Laika periodā no 1937.-1945. gadam Lao Še bija iesaistījies nacionālistiski noskaņoto kustības pulkā pret japāņu invāziju. Viņš darbojās kā Visķīnas Pret-japāņu Rakstnieku apvienības Centrālā sekretariāta vadītājs (dib. 1938. gadā). Lao Še līdztekus darbam turpināja rakstīt stāstus, noveles un lugas. Laikā, kad Ķīnā norisa karš pret japāņiem, Lao Še pievēršas tieši lugu rakstīšanai un tapa tādas lugas kā „Caņ vu” („残雾”), „Guodzja džišan” (“国家至上”) un citas. Lugas ir patriotisma motīvi, tomēr rakstnieks joprojām saglabā savu humoristisko rakstīšanas manieri.

Ķīnas pilsoņu kara laikā (1946-1949) Lao Še dodas uz ASV. Top jauns stāsts „Četras paaudzes zem viena jumta” („Si ši tun tan”/ „四世同堂”), kurā tiek atspoguļotas kara iespaids uz ķīniešu ģimenes dzīvi. Tajā tiek vērtēta cilvēka tikumiskums un morāles nostāja, pievēršoties katra ģimenes locekļa rīcībai izšķirošos brīžos laikā, kad sabiedrībā norit milzīgas pārmaiņas- tās ir dilemmas starp veco un jauno, dzīvi un nāvi, patriotismu un nodevību kara laika fonā.³⁵

1950. gadā Lao Še atgriezās Ķīnā, kur tūdaļ tika nozīmēts par galveno literāro organizāciju vadītāju. Būdams patriots, viņš lika lielas cerības uz valsts jauno dzīvi un priecājās redzēt pozitīvas attīstības tendences literatūras un mākslas jomā. Viņa darba

³³ Towery B. “Lao She, China’s Master Storyteller” (70-73)

³⁴ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse” (24-26)

³⁵ Lao She/ 老舍, translated by Howard-Gibbon J. *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse” (30)

ražīgums un sarakstīto darbu apjoms bija tikpat liels kā laikā pirms Ķīnas Republikas dibināšanas. 1950.gadā tiek sarakstīta luga “Lun sju gou” (“龙须沟”), kurā tiek vērtēti sociālistu devums un laucinieku jaunā dzīve. Tomēr drīz viņa cerības uz jauno valdību sagruva 1950to gadu notikumu dēļ, un viņš secināja, ka literatūra jaunajā Ķīnā nav atdalāma no politikas. Savu vilšanos par sociālisma politiku viņš pauž 1955.gadā sarakstītajā lugā “Skatoties rietumu virzienā uz Čanaņ” (“Sjivan Čanaņ”/ “西望长安”), kas balstīta uz patiesiem notikumiem par kādu krāpnieku, kas sākotnēji ir bijis Nacionālās Partijas jeb Gomindana loceklis, bet ticis pataisīts par sociālistu varoni. Lugā redzama Lao Še neviennozīmīgā attieksme pret sociālisma politiku, kas atklājas bargā kriticismā par tās melīgumu.³⁶

1957. gadā top viens no Lao Še visvairāk atzīstāmajiem darbiem- luga „Tējas nams”, kurā ietverta modernās Ķīnas vēstures notikumi. Luga ir epizodiska struktūras ziņā, kā tas ir raksturīgs arī rakstnieka citiem darbiem, bet atšķirīgais šeit ir tas, ka lugā nav galvenā tēla vai tēlu grupas, kas virzītu sižetisko līniju un attīstītu notikumus. Darbā tējas nams ir pulcēšanās vieta, kur cilvēki sanāk pastāstīt savu stāstu. Tādējādi tējas nams šajā lugā figurē kā galvenais tēls, kas apkopo pārējos tēlus un kurā tiek izspēlēti cilvēku dzīves dramatiskie pavērsieni. Lugai nepiemīt viengabalainums tēlu, notikumu, sižeta ziņā, toties tas piemīt telpas un laika ietvaros- tējas nams modernās Ķīnas vēsturiskajā fonā. 1966.gadā, sākoties Kultūras revolūcijai, Lao Še izdara pašnāvību noslīcinoties pēc tam, kad tika komunisma sargu piekauts un publiskā veidā pazemots. Lao Še darbos, arī “Tējas nams”, ir atzīmējams tas, ka autors izmanto Pekinas dialektam raksturīgus izteicienus un ekspresīvas. Reālisma virziens viņa darbos ir uztverams caur tālu savstarpējām sarunām, bet humora efektu viņš panāk, pielietojot, piemēram, vārdu un izteicienu pārprašanu to vienādās izrunas dēļ. Īpaši tas bija raksturīgi Lao Še pirmajos darbos, kurus rakstot viņš vēl izmantoja klasiskās ķīniešu valodas struktūras un īpatnības. Tradicionāli ķīniešu uztverē par cilvēka izglītības un morālistisko nostāju varēja spriest pēc valodas, kādā viņš runā. Lao Še stāstu un lugu tēli parasti nav augstāko aprindu ļaudis, bet gan vienkārši pilsētnieki un nabadzīgi laucinieki, kuru izturēšanās veidā, sarunās un valodas lietojumā atspoguļojas viņu dzīves posts.³⁷

³⁶ Vohra R. “Lao She and the Chinese Revolution” (140)

³⁷ Pan Yiwei/ 潘怡为. “Lao She pingzhuan”/ “老舍评传” / “Lao She’s biography” (206-210)

2.Luga „Tējas nams”

Lugā darbojošies tēli:

Van Lifa – vīrietis; vairāk kā divdesmit gadus vecs; pēc tēva pāragrās nāves, vēl jauns būdams, kļuva par tējas nama „Jutai” īpašnieku; gudrs, zināmā mērā egocentrisks, taču visnotaļ labvēlīgs.

Balamute Tan- vīrietei vecumā ap trīsdesmit gadiem; kaislīgs opija smēķētājs, nodarbojas ar nākotnes zīlēšanu pēc cilvēka sejas.

Sun Erje- vīrietis vecumā ap trīsdesmit gadiem; kūtrs, taču pļāpīgs.

Can Sije- vīrietis vecumā ap trīsdesmit gadiem; pastāvīgs tējas nama „Jutai” viesis- tāpat kā viņa labs draugs Sun Erje.

Li Saņ- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs; viesmīlis tējas namā Jutai; sirsnīgs un apzinīgs.

Er Dedzi- vīrietis; vairāk kā divdesmit gadus vecs; sīks valdības ierēdnis.

Ma Vuje- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs; ar rietumniecisku izglītību, sīks vietējais ierēdnis.

Bakurētainais Liu- vīrietis vecumā ap trīsdesmit gadiem; cietsirdīgs un nodevīgs cilvēks; nodarbojas ar cilvēktirdzniecību.

Kan Liu- vīrietis; četrdesmit gadus vecs; trūcīgs zemnieks no Pekinas priekšpilsētas.

Huan Pandzi- vīrietis; vairāk kā četrdesmit gadus vecs; ielu bandas vadonis.

Cjiņ Džunji- vīrietis; vairāk kā divdesmit gadus vecs; Van Lifa tējas nama namīpašnieks; dzimis turīgā ģimenē; ar laiku pievēršas kapitālismam; reformātoru līdzgaitnieks.

Vecs vīrs- astoņdesmit divus gadus vecs; vientuļš un trūcīgs.

Ciema sieviete- vairāk kā trīsdesmit gadus veca; tik nabadzīga, ka ir spiesta pārdot savu meitu.

Maza meitene- gadus veca; ciema sievietes meita.

Einuhs Pan- vīrietis; četrdesmit gadus vecs; kļuvis bagāts, meklē sev sievu.

Mazais Vērsēns- puika; vairāk kā desmit gadus vecs; Einuha Pan pavadonis.

Sun Endzi- vīrietis; vairāk kā divdesmit gadus vecs; veca kaluma policists.

Vu Sjandzi- vīrietis; vairāk kā divdesmit gadus vecs; Sun Endzi partneris.

Kan Šuņdzi- meitene; Kan Liu piecpadsmitgadīgā meita; tika pārdota Einuham Pan par sievu.

Van Šufeņ- sievietē; vecumā ap četrdesmit gadiem; tējas nama īpašnieka Van Lifa sieva; godīgāka un taisnīgāka nekā viņas vīrs.

Policists- vīrietis; vairāk kā divdesmit gadus vecs.

Avīžu zēns- sešpadsmit gadus vecs.

Kan Dali- puika; divpadsmit gadus vecs; ticis pārdots Einuham Pan; viņš ar Kan Šuņdzi laika gaitā kļūst nešķirami.

Vecais Liņ- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs dezertieris.

Vecais Ceņ- vīrietis; trīsdesmit gadus vecs dezertieris; brāļojas ar Veco Liņ.

Cuei Džjiufen- vīrietis; vairāk kā četrdesmit gadus vecs izbijis valdības loceklis; turpmāk kļūst par ticīgu cilvēku; apmetas tējas nama viesnīcā.

Armijas oficiēris- vīrietis; trīsdesmit gadus vecs.

Van Dašuaņ- vīrietis; aptuveni četrdesmit gadus vecs; godīgs; Van Lifa vecākais dēls.

Džou Sjihua- sievietē; četrdesmit gadus veca; Van Dašuaņ sieva.

Van Sjaohua- meitene; trīspadsmit gadus veca Van Dašuaņ meita.

Din Bao- sievietē; septiņpadsmit gadus veca viesmīle; drosmīga, inteliģenta.

Mazais Bakurētainais Liu- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs; Bakurētainā Liu dēls; pārņēmis tēva nodarbošanos.

Elektrības maksājumu iekasētājs- vīrietis; vairāk kā četrdesmit gadus vecs.

Mazais Balamute Tan- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs; Balamutes Tan dēls; pārņēmis tēva nodarbošanos.

Pavārs Min- vīrietis; vairāk kā piecdesmit gadus vecs; klāj viesību galdus.

Džuo Fujuaņ- vīrietis; vairāk kā četrdesmit gadus vecs; pazīstams senu tekstu stāstnieks.

Veī Fusji- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs; stāstnieks, vēlāk- dziedātājs Pekinas operā.

Fan Liu- vīrietis; vairāk kā četrdesmit gadus vecs; veikls starpnieks lietotu preču pārdošanas vietās.

Ce Dandan- vīrietis; aptuveni trīsdesmit gadus vecs. Sudraba tirgotājs.

Pansi kundze- sieviete; četrdesmit gadus veca; neglīta, cer kļūt par imperātori; Einuha Pan ceturta māšas dēla sieva.

Čuņ Mei- sieviete; deviņpadsmit gadus veca, Pansi kundzes kalpone.

Jan kungs- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs sīktirgotājs.

Mazais Er Dedzi- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs; Er Dedzi dēls; slepkava pēc pasūtījuma.

Ju Houdžai- vīrietis; vairāk kā četrdesmit gadus vecs; Van Sjaohua skolas skolotājs.

Sjie Junžeņ- vīrietis; vairāk kā trīsdesmit gadus vecs policists- tāpat kā viņa tēvs Sun Endzi.

Mazais Vu Sjandzi- vīrietis; gandrīz trīsdesmit gadus vecs policists- tāpat kā viņš tēvs Vu Sjandzi.

Mazā Sjiņjeņ- sieviete; deviņpadsmit gadus veca viesmīle.

Direktors Šeņ- vīrietis; četrdesmit gadus vecs; žandarmu Speciālās Policijas vienības departamenta vadītājs.

Tējas nama apmeklētāji- visi vīrieši.

Divi viesmīļi- abi vīrieši.

Bēgļi- vīrieši un sievietes, jauni un veci.

Karavīri- visi vīrieši.

Tējas nama viesnīcas īrnieki- visi vīrieši.

Izpildes vienība- kopskaitā septiņi vīrieši.

Gomindana speciālā policija- četri vīrieši.

Muļķītis Jan- vīrietis; vērtslietu novērtētājs³⁸

2.1.Pirmā cēliena satura pārskats un fragmentārs tulkojums

Lugas darbība norisinās tējas namā „Jutai”. Tējas nama saimnieks ir Van Lifa, kas mantojis tējas namu no sava tēva. Rit 19.gadsimta pēdējie gadi, un tējas nama apmeklētība vēl ir pietiekami liela. Šeit ierodas dažādi ļaudis- sākot ar trūcīgiem lauciniekiem, dīkdieniem, kaislīgiem opija smēķētājiem un noziedzīgām personām un beidzot ar ierēdņiem un kārtības sargiem. Te tiek slēgtas vienošanās par cilvēku pārdošanu: nabadzīgiem vecākiem nav līdzekļu, lai uzturētu un pabarotu savus bērnus, un viņi ir spiesti pārdot tos turīgiem cilvēkiem. Tad vecākiem tiek samaksāta niecīga naudas summa par šo darījumu un bērns, domājams, nonāk labvēlīgākos dzīves apstākļos, kur nav jācieš bads. Šajā cēlienā trūcīgais Kan Liu ir spiests pārdot savu piecpadsmi gadus veco meitu Kan Šunzi Einuham Pan, kas ticis pie pārticības imperātores galmā. Šādu situāciju veikli izmanto nelietīgs tips vārdā Bakurētainais Liu, darbodamies kā starpnieks, tā nopelnot sev naudu uz svešu cilvēku nelaimju un posta rēķina.

Par sabiedrībā valdošo gaisotni un tolaik aktuālām norisēm lugā norāda tādas lietas kā uzraksti uz tējas nama sienām, ka runāt par politiku šeit ir aizliegts, vai neiecietīga, pat nosodoša attieksme pret tiem tējas nama apmeklētājiem, kas ļāvušies svešzemnieku ietekmei- valkājot rietumnieciskas modes apģērbu, runājot viņu valodā un pieņemot viņu reliģiju. Par tādiem- nodevīgiem rietumnieku līdzskrējējiem- tiek uzskatīti, piemēram, Ma Vuje un Er Dedzi. Tējas nama regulārais apmeklētājs Can Sije asi iestājas pret šādiem cilvēkiem. Viņam ar Er Dedzi izceļas asa vārdu apmaiņa, kad otrajam tiek aizrādīts par to, ka tā vietā, lai cīnītos pret svešzemnieku ienākšanu Ķīnā, viņš ceļ nekārtības tējas namā ar vietējiem ļaudīm. Can Sije arī nosoda Bakurētaino Liu par viņa nelietīgiem un

---

³⁸ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse” (2-9). Lugā darbojošo tēlu vārdus oriģinālvalodā skatīt pielikumā 1.

necilvēcīgiem darījumiem- cilvēktirdzniecību. Savukārt, Cjiņ Džunji ir namīpašnieks ģekai, kurā atrodas Van Lifa tējas nams Jutai. Viņš ir tendēts uz naudas pelnīšanu, tāpēc ierodas tējas namā atgādināt Van Lifa, ka ir laiks palielināt īres maksu. Viņa plānos ir paplašināt savu uzņēmējdarbību, izveidojot rūpnīcu, jo uzskata, ka tas ir vienīgais veids, kā paglābt impēriju no sabrukšanas un apturēt ārzemju preču importu.

Neskatoties uz brīdinošajiem uzrakstiem uz tējas nama sienām, ka par politiskajām norisēm šeit runāt nav vēlams, tomēr apmeklētāji apspriež savā starpā aktuālos notikumus. Tiek pieminēts Kan Jouvei, kas ir Simt dienu reformu kustības līderis, tiek akcentēta svešzemju iebraucēju vispārējā ietekme, kas lojāliem un patriotiskiem ķīniešiem, īpaši vecāka gadugājuma, izraisa asu pretestību. Pekinas ielās ir policistu pulki, un sabiedrībā valda apjukums un trauksmes atmosfēra.

Tulkojums

Darbojošies tēli: Van Lifa; Bakurētainais Liu; Einuhs Pan; Balamute Tan; Kan Liu; Mazais Vērsēns; Sun Erje; Huan Pandzi; Sun Endzi; Can Sije; Cjiņ Džunji; Li Saņ; Vecs vīrs; Kan Šuņdzi; Er Dedzi ; ciema sieviete; četri tējas nama apmeklētāji; Ma Vuje; maza meitene; divi tējas nama viesmīļi.

Darbības laiks: 1898. gads, agrs rudens, Kan Jouvei³⁹, Ljan Cjicao⁴⁰ un viņu atbalstītāju reformācijas kustības sagrave.

Darbības vieta: Pekina, tējas nams "Jutai".

Darbības aina: Tādi lieli tējas nami kā šis vairs nav sastopami. Tomēr dažus desmitus gadus atpakaļ katrā apriņķī bija vismaz viens tāds tējas nams, kur pie tējas tika pasniegtas vienkāršas uzkodas un maltītes. Putnu turētāji katru dienu, izstaigājušies ar saviem būros mītošiem strazdiem un vālodzēm, mēdza iegriezties tējas namā atvilkt elpu, iemalkot tēju, demonstrējot savu putnu dziedāšanas priekšnesumus. Vēl šeit nāca, lai apspriestu dažādus

---

³⁹ Kan Jouvei 康有为 (1858-1927)- Cjin dinastijas norieta laika politiskais reformātors. Bijis dedzīgs ķīniešu nacionālists un politisko kustību, kas vērstas uz konstitucionālas monarhijas nodibināšanu Ķīnā, līderis. Taču pēc Ķīnas Republikas nodibināšanās, viņa politiskās idejas nekad netika īstenotas.

⁴⁰ Ljan Cjicao 梁启超 (1873–1929)- Kan Jouvei līdzgaitnieks un viņa politisko ideju atbalstītājs. Abi reformātori pazīstami ar t.s. Simt dienu reform ierosināšanu 1898.gadā, kas bija nacionālās kultūras, politikas un izglītības reformu kustība. Pēc 104 pastāvēšanas dienām šī kustība tika apturēta..

jautājumus, veiktu vidutāja darījumus. Tolaik bieži mēdza izcelties strīdi, tomēr vienmēr atradās kāds draudzīgs šķīrējtiesnesis, kas domstarpības atrisināja. Abas karojošās puses tad aplenca šo strīdu šķīrēju, kas sprieda vispirms par vienu, tad otru. Kad salīguši mieru, viņi dzēra tēju, ēda nūdeles ar sautētu gaļu (tas bija raksturīgi lielajos tējas namos – ēdienu pagatavoja lēti un ātri) un atplauka draudzīgās jūtās. Vienvārdsakot, tolaik tējas nams bija nozīmīga iestāde- vieta, kur ļaudis nāca slēgt savstarpējus darījumus vai vienkārši pavadīt laiku.

Gadījās, kad tējas namā varēja dzirdēt brīnumu lietas- gan par to, kā liels zirneklis pārvērties brīnumainā izskatā un tad ticis zibens sasperts, gan par to, ka vajadzētu jūras krasta garumā uzbūvēt mūri, lai svešzemju karaspēki nevarētu zemei tikt klāt. Vēl šeit varēja dzirdēt par Pekinas operas mākslinieku jauniem veikumiem, vai arī opija gatavošanas labākos paņēmienus. Tējas namā tāpat varēja ieraudzīt retas dārglietas. Tāpēc tējas nami no tiesas bija nozīmīgas kultūras centra vietas.

Tagad mēs redzam tieši tādu tējas namu. Pie pašas ieejas ir lete un plīts. Plīts var arī nebūt, ja vien katlu un pannu kladzoņa ir dzirdama no skatuves. Tējnīcā ir augsti griesti un plaša rūme- ar gariem soliem un četrstūru galdiņiem, krēsliem un beņķiem. Aiz loga redz pagalmu, tur ir nojume ar galdiem un krēsliem. Tējas nama iekštelpās un arī āra nojumē ir āķi, kur pakārt putnubūrus. Viscaur uz sienām ir uzraksti: “Runāt par politiku aizliegts!”

Šobrīd divi apmeklētāji, pievērtām acīm, klusi dzied, sitot līdzi taktij. Vēl daži kā apburti klausās burkāš iesēdinātu siseņu dziedāšanā. Sun Endzi un Vu Sjandzi, tērpušies pelēkos halātos, noslēpumaini sarunājas. Spriežot pēc viņu izskata, viņi ir polisti no Ziemeļu Jameņ.

Arī šodien šeit gandrīz izvērtās kautiņš starp diviem grupējumiem- gluži vai par balodi. Izskatījās, ka šeit bez ieroču likšanas lietā neiztiktu, ja strīds būtu bijis starp arsenāla kareivjiem un imperatora gvardes pārstāvjiem, jo abiem kautiņi iet pie sirds. Par laimi viss beidzās mierīgi, jo kāds no apmeklētājiem novērsa kautiņu. Tagad nesenie ienaidnieki, joprojām satraukti, raida viens otram niknus skatienus, ienāk tējas namā un dodas taisni uz pagalmu.

(Ma Vuje attāļajā nostūrī viens pats sēž un dzer tēju. Van Liņa sēž pie letes. Ieslāj Balamute Tan, tērpiens garā, netīrā halātā, pie auss piespraustu papīra strēmelīti.)

Van Lifa: Tan kungs, būtu jūs labāk pastaigājies ārpusē!

Balamute Tan (*drūmi smaidot*): Saimniek Van, aplaimo Balamuti Tan! Dāvājiet man tasi tējas, tad es jums pazīlēšu- naudu par to neņemšu! (*Bez vārdu runas pievelk Van Lifa roku*). Šis ir imperatora Guan Sju⁴¹ divdesmit ceturtais valdīšanas gads... Cienītais, jūsu vecums ir...

Van Lifa: (*parauj roku atpakaļ*): Pietiks! Es tev iedošu tasi tējas, varam iztikt bez šīs zīlēšanas! Nav vajadzīgs zīlēt, mēs abi esam grūtdieņi, abi esam nolemti dzīves mistērijām. (*Iznāk no aizletes, Balamute Tan ierāda viņam apsēsties.*) Sēdies! Kad es tev saku: ja nepārstāsi smēķēt opiju, tad mūžam tev neklāsies labi! Tāds ir mans pareģojums, salīdzinājumā ar tavējo- daudz ticamāks!

(*Sun Erje un Can Sije ierodas, abiem rokās putnu būri. Van Lifa sveicina viņus. Abi kungi pakar putnu būrus pie sienas un raugās pēc brīva galdiņa. Smalkais Sun Erje paceļ mazu vālodzes būrīti, brašais Can Sije paceļ lielu un augstu strazda būri. Viesmīlis Li San steidzīgi pieskrien, aplej tasēs pašu līdz paņemtu beramo tēju. Sun Erje, Can Sije ieņem brīvu vietu pie galdiņa.*)

Can Sije: Lūdzu, dzeriet! (*Skatās uz pagalmu.*)

Sun Erje: Vai izskatās, ka atkal kautiņš milst?

Can Sije: Katrā gadījumā tas nav izslēgts! Ja tiešām ir tāda vēlēšanās kauties, būtu devušies citviet. Kāpēc bija jānāk šurp?

(*Parādās Er Dedzi. Ienācis izdzird Can Sije runājam.*)

Er Dedzi (*pa gabalu*): Vai tev kaut kas iebilstams?

Can Sije (*negribēdams strīdēties, piekāpīgi*): Vai tu man to jautāji? Esmu atnācis šeit pasēdēt un padzert tēju. Vai kādam tas traucē?

Sun Erje (*skatīdamies uz Er Dedzi*): Es teicu šim vīram, ka jūs esat Jin ciema valdības ierēdnis. Lai nu paliek, piesēdiet, iedzeriet tasi tējas, mēs taču visi esam lādzīgi cilvēki!

Er Dedzi: Ko tev no manis vajag?

---

⁴¹ Guan Sju 光緒 (1871–1908)- Cjin dinastijas imperators laika posmā no 1875. līdz 1908.gadam.

Can Sije: Gribi savu spēku izrādīt? Tad izrādi to pret svešzemju iebraucējiem! Britu un franču karaspēki nodedzināja imperatora vasaras pili⁴². Taču ar viņiem jūs necīnāties!

Er Dedzi: Nav nepieciešams vērsties pret svešzemniekiem! Vispirms ir jāpārmāca tevi!
(*Jau grasās uzbrukt.*)

(*Pārējie tējas nama apmeklētāji ir aizņemti ar savām darīšanām. Satraukts piesteidzas Van Lifa.*)

Van Lifa: Brāļi, nu ko jūs! Mēs visi esam biedri no vienas ielas, vai tad nevar draudzīgi vienoties? Dedzi, atkāpies!

(*Er Dedzi nedzirt Van Lifa teikto, nogrūž no galda tējas tasi, kas uz grīdas saplīst lauskās. Mēģina saķert Can Sije aiz kakla.*)

Can Sije (*uztrūkstas*): Ko tu dari?

Er Dedzi: Ko daru?! Man nav bijusi izdevība satikt svešzemniekus, tomēr tevi gan esmu saticis!

Ma Vuje (*vēl neceļas kājās*): Er Dedzi, tu taču esi goda vīrs!

Er Dedzi (*raugās apkārt, ierauga Ma Vuje*): Klau, Ma Vuje, tu esi šeit? Es tevi nemaz nepamanīju! (*Pienāk pie viņa, apsveicinās.*)

Ma Vuje: Ja ir problēma, to var mierīgā garā izrunāt. Kamdēļ tūdaļ dūres vicināt?

Er Dedzi: Tu pareizi saki! Labāk iziešu pagalmā. Li San, rēķinu! (*No aizmugures pienāk.*)

Can Sije (*pienāk un lūdz Ma Vuje*): Jūs esat inteligents vīrs, atrodiet vainīgo starp mums!

Ma Vuje (*pieceļas*): Man ir savu darīšanu diezgan! Visu labu! (*Aiziet.*)

Can Sije (*pret Van Lifa*): Tfu! Ir gan dīvains cilvēks!

Van Lifa: Šķiet, tu nepazīsti Ma Vuje. Nebrīnītos, ja būsi viņu aizskāris!

---

⁴² Imperatora vasaras pils Juanminjuan 圓明園, kur dzīvojuši Cjin dinastijas imperatori. Pils teritorijā ietilpa gan krāšņuma, gan platības ziņā trīs iespaidīgi dārzi. Otrā Opija kara laikā, 1860.gadā, britu un franču militāristi to izlaupīja un nodedzināja.

Can Sije: Vai es viņu aizvainoju? Man šodien lāgā neveicas!

Van Lifa (*klusā tonī*): Tu tikko runāji ar svešzemnieku! Viņš taču ēd rietumnieku ēdienu, ir pieņēmis viņu ticību, runā svešzemju mēlē. Kā tikai rodas kāds starpgadījums, tā tūdaļ steidzas sūdzēties savam priekšniekam. Pat ierēdņi ar viņu nelabprāt ielaižas darīšanās!

Can Sije (*atgriežas savā vecajā vietā*): Hm... Neciešu šos rietumnieku pakaļskrējējus!

Van Lifa (*ar galvu pamāj Sun Erdzi Vu Sjandzi virzienā, klusā balsī*): Tu piesardzīgāk izrunājies! (*Skaļā balsī*) Li San, atnes vēl tasi tējas! (*Uzlasa no grīdas lauskas.*)

Sun Erje: Cik maksā sassistā tase? Es samaksāšu! Goda vīrs nekaulēsies kā tirgus sieva!

Van Lifa: Nav kur steigties! Norēķināsimies vēlāk! (*Aiziet.*)

(*Parādās sivedējs Bakurētainais Liu, ved sev līdzī Kan Liu. Baku rētainais Liu sasveicinās ar Sun Erje, Can Sije.*)

Bakurētainais Liu: Jūs abi gan agri šodien! (*Izņem pīpi, piepilda ar tabaku.*) Vai šo esat mēģinājuši? Tabaka no Lielbritānijas- tīra un svaiga!

Can Sije: Ak tā? Tabaka- un tā pati no ārzemēm nākusi! Cik gan daudz naudas aizplūst uz ārzemēm!

Bakurētainais Liu: Mūsu lieliskajā Cjin impērijā ir kalniem zelta un sudraba! Mēs nekad to visu neizlietosim! Jūs, lūdzu, atpūties! Man ir darbiņš izdarāms! (*Meklē Kan Liu vietu, kur apsēsties.*)

(*Li San atnes tēju.*)

Bakurētainais Liu: Nu ko, vai ar desmit sudraba dukātiem būs gana? Saki skaidri un gaiši! Man nav laika gaidīt uz tevi!

Kan Liu: Liu kungs, vai tad desmit dukāti ir par piecpadsmit gadus vecu meiteni ir pietiekama maksa?

Bakurētainais Liu: Tad pārdod viņu prieka mājā! Varbūt tur dabūsi pāris dukātu klāt! Taču tu jau uz turieni neiesi.

Kan Liu: Tā taču ir mana miesīga meita! Kā gan es varētu...

Bakurētainais Liu: Ir gan tavējā, tomēr neesi spējīgs viņu pabarot. Kā vaina tā ir?

Kan Liu: Iemesls meklējams tajā, ka mums, ciema ļaudīm, nav iztikšanas. Ja es, pārdodot savu meitu, spētu pabarot visu ģimeni kaut ar porciju putras ik dienas, es vienalga būtu necilvēks!

Bakurētainais Liu: Jūsu ciemata nebūšanas mani maz interesē. Tu man lūdzi palīdzēt, un es tev piedāvāju darījumu. Es tavai meitai arī vietu noskatīju, kur viņa būs paēdusi- vai tad tas jau nav labi?

Kan Liu: Kam viņa tiks pārdota?

Bakurētainais Liu: Kad es tev saku, tu būsi apmierināts- vienam imperatora galma ierēdnim.

Kan Liu: Kamdēļ galma ierēdnim vajadzīga ciema meitene?

Bakurētainais Liu: Vai tad viņai no tā kāds ļaunums?

Kan Liu: Kas viņš ir?

Bakurētainais Liu: Pan, galma einuhs! Gan jau arī tu būsi dzirdējis par viņu. Viņš ir imperātores⁴³ padotais, pat etiķi uzglabā ahāta pudelēs!

Kan Lui: Liu kungs, kā gan es pēc tam spēšu meitai acīs skatīties? Sirdsapziņa mocīs, ka pārdevu viņu par sievu tādām skarbam cilvēkam!

Bakurētainais Liu: Visviens, kam tu viņu pārdosi- tāpat sirdsapziņa mocīs. Muļķis tāds! Klausies, meitene tur labi iedzīvosies- ēdīs smalkus ēdienus un tērpsies brokātā. Vai tas nebūtu labi? Nu jau, izlem beidzot! Vai piekrīti?

Kan Liu: Kad vēl tā kādreiz ir bijis... Tāds bagātnieks sola nieka desmit dukātus?

Bakurētainais Liu: Jūsu ciematā tādus desmit dukātus meklēdams neatradīsi! Vai tad tu nezini, ka laukos var iemainīt bērnu pret pieciem kilogramiem miltu?

Kan Liu: Es... Ak! Es iešu apspriesties ar savu meitu.

---

⁴³ Domāta Cjin dinastijas imperatore Ci Sji 慈禧太后 (1835 –1908)- harizmātiska un ietekmīga persona, kas faktiski pie varas bija no 1861.līdz 1908.gadam.

Bakurētainais Liu: Es tev saku, cita tāda darījuma nebūs! Ja neizmantosi šo iespēju, tad nu vaino pats sevi! Nekavējies ilgi!

Kan Lui: Ak... Es nekavēšos, drīz atgriezīšos!

Bakurētainais Liu: Es tevi šeit pagaidīšu!

(Kan Liu gausā solī aiziet.)⁴⁴

2.2.Otrā cēliena satura izklāsts un fragmentārs tulkojums

Šajā cēlienā vēsturiskais fons attiecināms uz republikāņu revolūcijas neizdošanās laiku. Visi lielie tējas nami tikuši slēgti, tikai „Jutai” ne. Kopš laika, kas attēlots pirmajā cēlienā, ir pagājuši vairāk kā desmit gadi, un tējas nams ir mainījies- valsts un tās tauta ir pieredzējusi fundamentālas pārmaiņas, kas skārušas ķīniešu kultūras pamatus. Vispirms jau tējas nama izskats liecina par to: mēbeles un iekārtojums, kas agrāk bijis domāts lielam ļaužu pulkam, ar lieliem galdiem un gariem soliem, tagad ir nomainīts pret maziem galdiņiem; iekštelpu sienas vairs nerotā ķīniešu kultūrai raksturīgi elementi, to vietā ir ārzemju tabakas reklāmas plakāti; tradicionālo ķīniešu maltīšu vietā, ko agrāk šeit varēja nobaudīt, tagad pasniedz tikai sīkas uzkodas pie tējas. Paša tējas nama piedāvātie pakalpojumi ir citi- tagad šeit ir ierīkotas arī izīrējamas istabiņas viesiem. Tas viss norāda uz to, ka tējas nama saimniekam lietas nevedās, un viņš ir spiests paplašināt savu darbību ar cerību, ka tas uzlabos ienākumus.

Bēgļu klātbūtne tējas namā liecina par kara stāvokli valstī. Ārpus pilsētas valda masu nemieri. Policists, kas izgaiņā bēgļus, pats nāk pie Van Lifa pēc pārtikas zaldātiem, taču saimniekam nav ko dot, jo tējas nams vēl nav atvērts apmeklētājiem remonta dēļ, tāpēc zaldāti paņem viņa visu naudu. Savukārt, Balamutem Tan, senāk kaismīgam opija smēķētājam un zīlniekam, tagad klājas labāk, jo ir pienākuši tādi laiki, kad par rītdienu nevar būt drošs, tāpēc cilvēki arvien biežāk griežas pie viņa, lai uzzinātu, kas gaidāms nākotnē. Viņš ir atmetis arī opija smēķēšanu, tagad lieto heroīnu, kas tiek importēts no Japānas. Cits ilggadējais „Jutai” apmeklētājs Can Sije, pēc tautības mandžūrs, cīnījies pret

⁴⁴ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator). *Chinese-English Bilingual Edition*. “Teahouse” (11-27).

Tulkoto tekstu oriģinālvalodā skatīt pielikumā 2.

svešzemnieku invāziju Cjin impērijas labā, bet tagad, lai nopelnītu kaut mazliet sev iztikai, ir spiests pārdod dārzenus. Viņa draugs Sun Erje ir zaudējis darbu, grimst nabadzībā, jo savas mandžūru izcelsmes dēļ nevar atrast darbu. Tomēr joprojām viņš ir liels putnumīlis, turot būrītī kanārijputniņu, kas ir viņa vienīgai prieks drūmajā dzīvē, un sveicinās ar senien paziņām ķīniešu modē paklanoties.

Van Lifa ir ieviesis uzskaites grāmatu, kurā atzīmē katru, kas apmeklē tējas namu, lai būtu, ko uzrādīt, ja ierodas policija. Vairākums viesu ir studenti, jo viņiem vienmēr atradīsies nauda- par studijām taču jāmaksā-, kā arī seni paziņas, kas ir ilggadēji „Jutai” apmeklētāji. Viņam ir jāmaksā korumpētiem policistiem, lai tie neziņotu par viņa viesu kontingentu. Arī Bakurētainajam Liu cilvēktirdzniecība vairs nenes lielus ienākumus. Agrāk strādāja imperatora galmā un sagādāja mandžūru kungiem un galma einuhiem vienkāršas lauku meitenes, bet tagad ministri un komandieri pieprasa aktrises savām izklaidēm, un tas ir dārgi.

Kan Šuņdzi atkal ierodas tējas namā „Jutai”- vietā, kurā vairāk kā pirms desmit gadiem tēvs viņu pārdeva Einuham Pan, kas nu jau ir miris. Viņa nav viena, bet gan kopā ar Kan Dali, kas arī savulaik ticis pārdots Einuham Pan. Kan Šuņdzi lūdz Van Lifa darbu tējas namā, kas nav ar mieru barot vēl divas mutes, bet Van Šufeņ, saimnieka sieva, jusdamās atbildīga par to, ka meitene tikusi pārdota tieši šeit, tomēr paņem abus tējas namā. Namīpašnieks Cjiņ Dzunji ir atvēris savu rūpnīcu un grasās atvērt banku. Tējas nama apmeklētāji negatīvi spriež par viņu: aizbildinoties ar valsts glābšanu, viņa patiesais nodoms ir pašam gūt pēc iespējas lielāku peļņu, taču atliktu vien kādam ārzemniekam iejaukties, viņa uzņēmums izputēs. Viņi spriež par to, ka Ķīna vairs nav izglābjama, ka ārzemnieki to ir okupējuši. Pārpratums rodas cēliena beigās, kad oficiēris ierodas tējas namā, bet tur esošie apmeklētāji, kuru starpā ir dezertieri jau iesvilušies strīdā, uzdod Balurētaino Liu par dezertieri, un viņš tiek apcietināts.

Tulkojums

Darbojošies tēli: Van Šufeņ; avīžu zēns; Kan šuņdzi; Li Saņ; Can Sije; Kan Dali; Van Lifa; Sun Erje; Lao Liņ; bēglī; Sun Endzi; Lao Ceņ; policists; Vu Sjandzi; Cui Dzjiufen; septiņu cilvēku militāru uzdevumu izpildes grupa; divi vai trīs ģinieki tējas namā; armijas oficiēris; Balamute Tan; Baku rētainais Liu; trīs vai četri kareivji.

Darbības laiks: vairāk kā desmit gadus vēlāk. Pēc Juaņ Šikai⁴⁵ nāves. Imperiālisti mudina ķīniešu karavadoņus, pielietojot militāro spēku, īstenot valsts pārdali savā labā. Kuru katru mirkli var uzliesmot pilsoņu karš.

Vasaras sākums. Agrs rīts.

Darbības vieta: Pekina, tējas nams „Jutai”.

Darbības aina: Pekinas lielie tējas nami viens pēc otra tika slēgti. Tējas nams „Jutai” saglabājies, un tikai sīvas konkurences dēļ tagad mainījies nama izskats un tajā piedāvātie pakalpojumi. Priekštelpā kā ierasts pārdeva tēju, bet tālākās telpas tika pārveidotas par viesnīcu. Pārdeva tagad tikai tēju, arī ķirbju sēklas, bet tāds ēdiens kā nūdeles ar malto gaļu ir palicis pagātnē. Virtuve ir pārvietota dziļāk telpas iekšienē, un ēdienus pasniedz tikai viesnīcas iemītniekiem. Arī mēbeles ir citādākas: tagad te ir tikai mazi galdiņi, apklāti ar bāli zaļiem galdautiem, un pīti krēsli. No sienām ir noņemta milzīgā „Astoņi iereibuši svētie”⁴⁶ glezna un pat bagātības dievības Caišeņ svētnīca- to vietā ir modernu daiļavu attēli, kas reklamē ārzemju tabakas firmas. Joprojām uz sienām ir plakāti ar uzrakstiem „Aizliegts runāt par valsts lietām”, tagad ar vēl jo lielākiem hieroglifiem. Van Lifa ir patiešām apķērīgs: spējis tējas namu „Jutai” ne tikai paglābt no izputēšanas, bet pat paplašināt to. (Tējas nams uz dažām dienām bijis slēgts fasādes remontdarbu dēļ, nākamajā dienā tas tiks atvērts. Van Šufeņ un Li Saņ rosās, lai savestu telpas kārtībā- pārbīda krēslus un galdus, mainot iekārtojumu atkal un atkal, lai šeit būtu iespējami ērti un tīkami.)

(Van Šufeņ ir mūsdienīgs matu sakārtojums, turpretī Li San joprojām ir mandžūru laiku bizīte.)

(Divi trīs studenti pa pagalma durvīm ierodas, apsveicinās un dodas prom.)

---

⁴⁵ Juaņ Šikai 袁世凯 (1859-1916)- ievērojams ķīniešu armijas ģenerālis, Ķīnas Republikas presidents (1912-1916). Iemantojis imperātores Cisji labvēlību, pildījis Ķīnas modernizācijas un militārās aizsardzības programmas.

⁴⁶ Astoņi iereibuši svētie jeb jīņ džun ba sjiņ 飲中八仙- Tan dinastijas 唐 (618–907) literātu grupa, kas izslavēti kā lieli alkoholisko dzērienu mīļi; pieminēti, piemēram, dzejnieka Du Fu 杜甫(712–770) dzejā. Apzīmējums “sjiņ” (“svēts”, ”nemirstīgs”) šeit lietots metaforiski un nav tiešā veidā saistāms ar ķīniešu mitoloģijā un daoismā sastopamajiem “astoņiem svētajiem”.

Van Šufeņ (*novēro, ka Li Saņ traucē viņa bizīte*): Saņ Je⁴⁷, mūsu tējas nams ir mainījies. Vai nebūtu laiks tev atbrīvoties no bizītes?

Li Saņ: Mainīties! Reforma! Jo vairāk viss mainās, jo neļedzīgāks kļūst!

Van Šufeņ: Tā vis nesaki! Paraugies, Saņ Je: tie daži lielie tējas nami, kas vēl bija palikuši, kā „Detai” pie Dienvidu vārtiem, „Guantai” pie Ziemeļu tilta, „Tjieņtai” pie Gulou torņatīte visi viens pakaļ otram tika slēgti. Tikai „Jutai” ir palicis. Kāpēc? Varbūt tāpēc, ka tēvs⁴⁸ zina, ka pārmaiņas ir uz labu?

Li Saņ: Eh! Varētu domāt, ka tas, ka vairs nav imperatora, ir lieliskas pārmaiņas! Veica reformas, līdz nāca Juāņ Šikai, kas gribēja par imperatoru kļūt. Pasaulē iestājies juceklis: šodien no lielgabala šauj, rīt- slēdz pilsētas vārtus. Saki, ka pārmaiņas ir uz labu? Savu bizīti es tomēr vēl atstāšu, varbūt atkal imperators kāps tronī!

Van Šufeņ: Saņ Je, nesi stūrgalvīgs! Pateicoties valsts reformām mums tagad ir republika, vai tad mums arī nebūtu jāseko līdz šīm pārmaiņām? Tu paskaties, kāda mums tagad šeit ir tīrība un kārtība, salīdzinot kā bija iepriekš! Vai nav gods apkalpot tikai kulturālus cilvēkus? Bet tu ar savu bizīti- kam tas der? Pat skatīties uz to negribas!

Li Saņ: Kundze, jums nepatīk šis, bet man atkal kaut kas cits!

Van Šufeņ: Kas tieši tevi neapmierina?

Li Saņ: Vai tad jūs neredzat? Tikai es ar saimnieku esam tie, kas šeit apkalpo gan tējas namu, gan viesu namu! Ir smagi divatā tikt ar to galā!

Van Šufeņ: Tējas nama zāle ir saimnieka pārziņā, bet vai tad viesnīcas apkalpošanā tev neesmu es, kas palīdz?

---

⁴⁷ Saņ Je ir tā pati persona, kas Li Saņ pirmajā cēlienā. *Je* (tradicionālā rakstībā: 爺; ye) ķīniešu valodā nozīmē „tēvs”, „vectēvs”, „tēvocis”. *Je* norāda uz cilvēka vecumu, piemēram, vienas dzimtas vecākās paaudzes vīriešiem viņu vārdu beigās pievienojo *je*, bet tās pašas ģimenes jaunākās paaudzes pārstāvjiem vārda beigās to nepievieno, tādējādi, uzrunājot tēvu vai vectēvu ar *je* vārda beigās, viņiem tiek izrādīta cieņa.

⁴⁸ 拴子的爸爸 nozīmē “bērnu tēvs” vai kontekstā vienkārši “tēvs”. Tradicionāli Ķīnā vīram un sievietei neklājās saukt vienu otru vārdā, tāpēc sieva savu vīru un bērnu tēvu uzrunāja ar “tēvs”, savukārt vīrs savu sievu un bērnu māti ar “bērnu māte” vai “māte”.

Li Saņ: Jā, jūs man palīdzat. Taču vienalga ir jāuzkopj vairāk kā divdesmit viesu istabas, jāpabaro vairāk kā divdesmit cilvēki, jāpasniedz tēja, jāuzsilda ūdens, tad vēl iepirkties jāskrien un uz pastu vēstules nogādāt. Apdomājiet pati- vai tas viegli nākas?

Van Šufeņ: Li Je, tev ir taisnība. Bet šajā juku laikā būtu jābūt pateicīgam, ka vispār ir darbs! Mums visiem tas jāpārcieš!

Li Saņ: Es to nevaru izturēt! Es diennaktī guļu labi ja četras piecas stundas! Mēs neviens neesam no dzelzs!

Van Šufeņ: Ak, Saņ Je, kam gan tagad viegli klājas! Pacieties, beigsies vasaras brīvlaiks, mūsu vecākais dēls būs pabeidzis pamatskolu, tad arī jaunākais- kad viņi palīdzēs darbā, mēs nebūsim tik noslogoti. Tu pie mums strādā jau kopš laika, kad mans vīra tēvs nomira. Tu esi mums sens draugs, uzticamais palīgs!

(No sētas ieejas ienāk Van Lifa ar nopietnu izteiksmi.)

Li Saņ: Uzticamais palīgs? Jau vairāk kā divdesmit gadi ir nostrādāti, vai esat man samaksu palielinājuši? Visur noris pārmaiņas, kāpēc ne mana alga līdz ar to?

Van Lifa: Ko tu tagad runā? Ja lietas vedīsies labi, saņemsi lielāku algu! Viss, mēs rīt atveram tējas namu. Lai veiksmē mūs pavada! Sarunāsim visi nestrīdēties, labi?

Li Saņ: Ja nepalielināsi algu, es nestrādāšu!

(Balss: Li Saņ, Li Saņ!)

Van Lifa: Cui kungs sauc pēc tevis. Ej! Kad būs brīvāks brīdis, tad vēl pārunāsim par šo lietu.

Li Saņ: Kā tad!

Van Šufeņ: Vakar tika slēgti pilsētas vārti, nezinu, vai arī šodien tie ir ciet. Saņ Je, lai saimnieks šeit uzrauga visu, tu aizej pēc dārzeņiem, galvenais- paņem marinētos, cik vien iespējams!

(Atkal balss: Li Saņ! Li Saņ!)

Li Saņ: Lūk- zālē sauc mani, šeit pie letes jāstrādā! Kaut uz pusēm jāplīst! *(Sarūgtināts aiziet.)*

Van Lifa: Māt Šufeņ, Li Saņ kļuvis vecāks. Tu varētu...

Van Šufeņ: Saņ Je jau sen ir neapmierināts, un kāpēc lai viņš tāds nebūtu? Viņam es atklāti to nevaru pateikt, bet tev es saku: jāmeklē vēl vienu palīgu.

Van Lifa: Vairāk palīgu nozīmē lielākas izmaksas, un no kurienes lai naudu ņemam? Varētu nodarboties ar citām lietām, taču es mantoju šo tējas namu, es nevaru to pamest!

(Tālumā dzird lielgabala šāvienus.)

Van Lifa: Vai dzirdi? Atkal šauj, sasodītie nelieši! Bet tu tikai cel traci! Tā būs laime, ja rīt varēs atvērt tējnīcu. Kas par nekārtībām!

Van Šufeņ: Gudrs cilvēks nemelš niekus! Vai tad šauj manas runāšanas dēļ?

Van Lifa: Beidz runāt muļķības un pievērsies darbam! Nu!

Van Šufeņ: Ja nepārstrādāsimies līdz nāvei, tad nošaus! Viss skaidrs! *(Lēnām aiziet.)*

Van Lifa *(nu jau mierīgākā tonī)*: Māt, nebaidies! Cik gan bieži šeit apkārt ir šauts, bet vēl neesam nošauti. Pekina ir svētīta vieta!

Van Šufeņ: Svētīta! Kā tad! Sirds tā daudzās, ka tūlīt izkāps pa muti ārā. Iešu iedot Saņ Je naudu dārzeņu iegādei. *(Aiziet.)*

(Ienāk bēgļi- kā sievietes, tā vīrieši- un prasa ēdienu.)

Bēgļi: Labo saimniek, apžēlojies, lūdzu!

Van Lifa: Ejiet prom! Šodien mums nav ko jums iedot. Tējas nams vēl ir slēgts.

Bēgļi (visi reizē): Apžēlojies, apžēlojies! Mēs taču esam bēgļi!

Van Lifa: Veltīgi jūs lūdzaties, es pats sevi nespēju apgādāt!

(Ienāk policists.)

Policists: Ejiet prom no šejienes! Kustieties! *(Bēgļi aiziet.)*⁴⁹

---

⁴⁹ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator), "Teahouse" *Chinese-English Bilingual Edition* (53-63).

Tulkoto tekstu oriģinālvalodā skatīt pielikumā 3.

2.3. Trešā cēliena satura izklāsts un fragmentārs tulkojums

Ir aprietējuši vairāk kā divdesmit gadi. Šajā cēlienā attēlotais laiks saistāms ar periodu, kad Ķīna guva uzvaru karā pret Japānu un Nacionālā valdība (Gomindana) atkāpās. Tējas nams „Jutai” tagad ir drūma, noplukusi vieta, kurā viesiem par tēju jānorēķinās iepriekš. Šādas jaunas kārtības pamatojums ir Van Lifa veikli izdomāts- jo tējas cena Ķīnā ik mirkli paaugstinās, tāpēc tajā laikā, kad apmeklētājs to tējas namā dzer, tās cena jau var būt kāpusi.

Tējas nama saimnieks Van Lifa un viņa ģimenes situācija ir ievērojami pasliktinājusies. Viņa vecākais dēls Van Dašuaņ un viņa sieva Džou Sjiuhua palīdz vecajam vīram tējas nama vadīšanā. Cēliens sākas ar to, kā Van Dašuaņ meita Van Sjaohua lūdz mātei pagatavot viņai nūdeles, jo tās sen kā nav ēstas. Tomēr nūdeles ir grūti nopērkamas- pēckara laikā veikalos ir tukši paukti un naudas arī nav. Kan Šuņdzi un viņas audzudēls Kan Dali, kas otrajā cēlienā ieradās tējas namā pēc patvēruma un darba, tagad grasās pamest šo vietu un bēgt no Pekinas sava audzudēla dēļ, jo viņa dzīvībai draud briesmas, ja kāds uzzinās, ka viņš šeit slēpjas.

Tējas namā ierodas Din Bao- meitene, kuru sūta Mazais Bakurētainais Liu, lai pieteiktos šeit darbā par viesmīli. Viņas tēvs ir miris, bet māju, ko viņa ar māti mantoja, tika atņemta, jo tas skaitās „nodevēja īpašums”. „Nodevēja īpašums” bija arī namīpašnieka Cjiņ Dzunji fabrika, kas viņam arī tika atņemta. Sešdesmit gadus, kāmēr darbojas „Jutai”, šeit nekad nav bijušas viesmīles, un Van Dašuaņ iebilst tēvam par meitenes paņemšanu darbā. Kāmēr šis jautājums tiek apspriests, ierodas viesi. Kad viņiem tiek pateikts, ka tagad par tēju jānorēķinās iepriekš, apmeklētāji sašutumā aiziet prom. Van Lifa nespēj samaksāt elektrības rēķinus par trīs mēnešiem, bet Mazais Bakurētainais Liu iekasētāju veikli aizbiedē prom, teikdams, ka viņi strādā Gomindana valdības labā.

Mazajam Bakurētajam Liu ir plāns apzināt visas dekotājas, prostitūtas un citas līdzīgos nolūkos darbojošās sievietes un atvērt iestādi, kur viņas sniegs savus pakalpojumus, jeb, citiem vārdiem sakot, priekamāju. Nodibinātais kontakts ar valdības amatpersonu direktoru Šeņ nodrošina šīs ieceres iespējamu realizāciju. Tējas namā iegriežas Džou Fujuaņ, stāstnieks, un interesējas, vai iespējams rīkot šeit stāstu stāstīšanas vakarus. Agrāk stāstnieki bija regulāri tējas namu viesi, taču tagad cilvēkiem vairs nav intereses nākt klausīties stāstus. Cits stāstnieks Vei Fusji, redzēdams, ka ļaudis vairs nenāk

lausīties viņa stāstos, tagad dzied operā, lai spētu nopelnīt sev iztikai. Abu starpā norit saruna par to, ka jaunās populārās dziesmas un vulgārās operetes aizvieto seno mākslas mantojumu. Mazais Er Dedzi nodarbojas ar studentu, kas rīko protestus, apkarošanu. Ir gaidāms skolotāju streiks, un viņš cenšas pierunāt Van Lifa dēlu viņam pievienoties cīņā pret šiem kontrevolucionāriem. Šādās reizēs ir pastiprināta policijas kontrole- ja uzzinās par to, ka Kan Dalī šeit bijis, visu Van Lifa ģimeni arestēs un tējas namu slēgs. Džou Sjiuhua mudina viņu bēgt līdz ar pārējiem radniekiem, taču viņš uzstāj, ka nekur nebēgs. Tējas namā iegriežas Cjiņ Džunji, kas, jau gaužām vecs vīrs, stāsta Van Lifa par savu neizdevušo dzīvi valsts valdību rīcības dēļ, kas savulaik atņēmusi un iznīcinājusi viņa rūpnīcu un visas noliktavas. Savukārt Van Lifa stāsta par savu zaudējumu laikā, kad norisa karš pret Japānu- viņš zaudēja sievu, bet jaunākais dēls devās bēgļu gaitās. Lugas beigās Tējas nama samnieks Van Lifa izdara pašnāvību pakaroties.

Tulkojums

Darbojošies tēli: Van Dašuaņ; pavārs Min; Ju Houdžai; Džou Sjiuhua; Džou Fujuaņ; mazais Sun Endzi; Van Sjaohua; Van Sjaohua; Vei Fusji; mazais Vu Sjandzi; Kan Šuņdzi; Fan Liu; Can Sije; Din Bao; Ce Dandan; Cjiņ Džunji; Van Lifa; Pansi kundze; Mazā Sjiņņeņ; divi tējas nama viesi; Čuņ Mei; Direktors Šeņ; Mazais Bakurētains Liu; Jan kungs; Gomindana četri žandarmi; elektrības maksājumu iekasētājs; Mazais Er Dedzi; Mazais Balamute Tan; Sjie Junžeņ.

Dabības laiks: Periods, kad karā pret Japānu, tā cieta zaudējumu, Gomindana un amerikāņu militārās vienības strauji ienāca Pekinā. Agrs rudens rīts.

Darbības vieta: Tā pati, kas otrajā cēlienā.

Darbības aina: Tagad tējas nams „Jutai” vairs nav tik skaista vieta, kā iepriekš. Pīto krēslu vietā ir gari soli un beņķīši. Kā pašas telpas, tā arī mēbeles ir noplukušas un neizteiksmīgas. Vienīgais, kas krīt acīs, ir iepriekšējie uzraksti uz sienām „par valsts lietām runāt aizliegts”, kas tagad ir vēl lielākā drukā rakstīti. Līdzās šiem uzrakstiem ir vēl jauni: „Par tēju norēķināties iepriekš!”

(Ir agrs rīts. Logi ir slēgtiem aizslēgti. Van Lifa dēls Van Dašuaņ nomākts vienatnē kārtot telpas.)

(Van Dašuaņ sieva Džou Sjiuhua kopā ar abu meitu Van Sjaohua runādamās ienāk no pagalma puses.)

Van Sjaohua: Mamm, uzvāri man pusdienās nūdeles! Sen neesmu tās ēdusi.

Džou Sjiuhua: Zinu, mīlā. Taču iespējams, ka nevarēsim dabūt miltus! Pat ja veikalā arī būs nopērkami, vai mums tiem pietiks naudas? Ak, vai...

Van Sjaohua: Cerams, ka būs kā viens, tā otrs!

Džou Sjiuhua: Tas gan būtu labi! Bet tas nav vis tik vienkārši! Skrien nu uz skolu, Sjaohua, un esi piesardzīga to neprātīgo džipu dēļ uz ielām!

Van Dašuaņ: Sjaohua, pagaidi!

Van Sjaohua: Jā, tēt?

Van Dašuaņ: Vakarnakt...

Džou Sjiuhua: Es jau viņai to paskaidroju. Viņa visu saprata.

Van Dašuaņ: Raugi, lai nevienam neizstāstītu par tēvoci Dali! Ja kāds uzzinās, mēs visi būsīm pagalam! Vai saprati?

Van Sjaohua: Es neteikšu! Lai vai sit mani nost, vienalga neteikšu! Man jau jautāja, vai tēvocis Dali ir atgriezies, bet es teicu, ka viņš aizbrauca prom vairākus gadus atpakaļ, un mēs neko par viņu neesam vairs dzirdējuši.

(Ierodas - Kan Šuņdzi tāda salīkusi, bet joprojām moža.)

Kan Šuņdzi: Sjaohua! Sjaohua! Tu vēl neesi aizgājusi?

Van Sjaohua: Tante, Kan, kas par lietu?

Kan Šuņdzi: Dārgā Sjaohua, ļauj man uz tevi vēl reizīti paskatīties! (Glauda Sjaohua galvu.) Skaistule! Ja vēl sātīgi paēstu, tu būtu vēl skaistāka!

Van Sjaohua: Tante, jūs aizejat?

Kan Šuņdzi: Jā, es aizeju! Jums tā būs vieglāk. Dali ir par to, lai es aizeju. Vai tad varu viņam nepaklausīt? Kad mēs abi šeit atnācām, viņš bija mazāks par Sjaohua.

Van Sjaohua: Paskat, kāds tēvocis Dali tagad ir- lielāks un spēcīgāks!

Kan Šuņdzi: Tā ir. Lai gai viņš šeit bijis īsu mirklīti, esmu kļuvusi gluži vai jaunāka. Man nekas nepieder, tomēr, raugoties uz viņu, jūtos bagāta. Es iešu viņam līdzi. Ar prieku dalīšu as viņu visas rūpes un bēdas. Kādas viņam rokas, kādas kājas- īsts spēkavīrs!

Van Sjaohua: Tante, es došos jums līdzi!

Kan Šuņdzi: Sjaohua, dodies uz skolu! Es vēl atnākšu tevi apciemot.

Van Dašuaņ: Sjaohua, prom uz skolu! Tu taču negribi nokavēt, vai ne?

Van Sjaohua: Tante, pagaidiet mani, kamēr pārņāku no skolas!

Kan Šuņdzi: Nu, nu! Dodies, mīļā!

(Van Sjaohua aiziet.)

Van Dašuaņ: Tante, vai mans tēvs lika jums aiziet?

Kan Šuņdzi: Viņš vēl nav galīgi izlēmis. Es baidos no tā, ka ļaudis var uzzināt, ka Dali bijis šeit. Lai gan ar savu aiziešanu es arīdzan varu sagādāt jums nepatikšanas. Cilvēki tiek aizturēti katru dienu, vai tā nav? Es nevēlos, lai manis dēļ jūs ciestu.

Džou Sjiuhua: Tante, jums jāizlemj pašai! Aizbēgot no šejienes, ir iespēja palikt dzīvam. Vai tējas nama viesi bieži neteica, ka jādodas uz rietumu kalniem, ja gribi palikt dzīvs?

Van Dašuaņ: Tiesa, teica gan!

Kan Šuņdzi: Sjaohua māt, kārtīgi izvērtēsim to vēlreiz! Es nevaru gādāt tikai par savu drošību, kad jums draud briesmas. Dašuaņ, tu arī padomā kārtīgi! *(Abas ar Džou Sjiuhua aiziet prom.)*

(Ienāk Din Bao.)

Din Bao: Hei, saimniek, esmu atnākusi!

Van Dašuaņ: Ak tā... Bet kas tu tāda esi?

Din Bao: mazā Din Bao. Mani šurp atsūtīja Mazais Bakurētains Liu. Viņš teica, ka šeit vajadzīga kalpone.

Van Dašuaņ: Jaunkundz, palūkojieties apkārt! Tādā izputējušā tējas namā kalpotāja nav nepieciešama. Šķiet, ka mūsu vecais tēvs ir tiktāl izmisis, ka izdomājis izmēģināt tādu muļķību.

(Lēnā solī ienāk Van Lifa- noplukušās drēbēs, tomēr ar možu skatu.)

Van Lifa: Dēls, kāpēc tu man aiz muguras ņemies spriest par mani? Tiktāl izmisis, ka izdomājis izmēģināt tādu muļķību? Ej atvērt logiem slēģus! Kur tas laiks, kad tējas namu jau bija jāver vaļā!

(Van Dašuaņ aiziet atvērt logiem slēģus.)

Din Bao: Saimniek, kāda jums pašsajūta?

Van Lifa: Ak, es varētu kādas trīs krietnas porcijas ar nūdelēm un gaļas mērci tagad notiesāt! Žēl, ka nav. Jaunkundz, jūs vēl esat pusaudze?

Din Bao: Man ir septiņpadsmit gadi!

Van Lifa: Tikai septiņpadsmit?

Din Bao: Jā. Mamma ir atraitne, mēs dzīvojam vienas pašas. Kad karš beidzās, valdība atņēma mums tēva atstāto mājiņu, teikdami, ka tas ir „nodevēja īpašums”. Māte no bēdām nomira. Tagad man ir jāstrādā par kalponi. Joprojām nesaprotu, ko nozīmē „nodevēja īpašums”. Vai jūs to zināt?

Van Lifa: Jaunkundz, esi piesardzīgāka, kad runā! Viens nepareizs vārds, un tu tapsi par „nodevēju”! Paskaties uz Cjiņ kunga noliktavu mājas pagalmā! Kādam tas bija traucējoši, arī nodevēja par „nodevēja īpašumu”, un viņam to atņēma. Lūk, ko nozīmē „nodevēja īpašums”.

Din Bao: Jums taisnība, veco saimniek, es arī esmu „nodevēja īpašums”. Kam dūre stiprāka, tam arī kalpoju! Nelieši! Man ir tikai septiņpadsmit gadi, bet vēlos labāk nomirt, lai dzīvai esot nesapūtu, tādu darbu darot!

Van Dašuaņ: Tēvs, vai jūs tiešām vēlaties noligt kalponi?

Van Lifa: Tās gan bija tikai tādas runas man ar Mazo Bakurētaino Liu... Es esmu vienmēr atbalstījis reformas. Bet raugoties, cik lietas slikti vedas, mani mājās bažas.

Van Dašuaņ: Ne tikai jūs, es arī esmu noraizējies! Taču jūs acīmredzot būsiet aizmirsis tējas nama „Jutai” seno, cienījamo vārdu! Pēc sešdesmit gadus ilgas tējas nama pastāvēšanas tagad te būs nepieciešama kalpone?

Din Bao: Kas tik cienījams ir tējas nama vecajā vārdā? Jo vecāks, jo nevērtīgāks tas ir! Ja man tagad būtu divdesmit astoņi gadi, uz mani neviens neskatītos, lai arī kā mani sauktu – Mazulīte Din Bao vai Dārgumiņš Din Bao.

(Tējas namā ienāk divi apmeklētāji.)

Van Lifa: Labrīt, agrie viesi! Vai tēju atnesāt? Dēls, atnes tējkannu! *(Van Dašuaņ aiziet.)*
Kungi, es atvainojos, bet jāsamaksā iepriekš!

Pirmais viesis: Kur tas ir dzirdēts?!

Van Lifa: Arī es nekad neesmu neko tādu dzirdējis, lai arī saimniekoju tējas namā jau gadiem ilgi. Bet jums jāsaprot: tējai un oglēm cenas arvien pieaug. Iespējams, ka tajā laikā, kamēr esat šeit, tējas cena jau ir pieaugusi. Jūsprāt, vai nav vienkāršāk samaksāt iepriekš?

Otrais viesis: Mūsprāt, vienkāršāk ir nedzert tēju vispār. *(Abi viesi aiziet.)*

Van Dašuaņ *(ierodas ar tējkannu)*: Kā tā? Aizgāja?

Van Lifa: Vai nu tev ir skaidrs?

Din Bao: Ja es būtu piegājusi pie viņiem un teiktu: „Zēni, esat atnākuši!” Viņi noteikti būtu atstājuši sudraba naudu!

Van Lifa: Dēls, tu esi spītīgs kā auns!

Van Dašuaņ *(noliekot tējkannu)* : Labi, iešu pastaigāties. Mani šeit ir nepanesami smacē. *(Aiziet.)*

Van Lifa: Arī mani tas nomāc!

(Ierodas Mazais Bakurētainais Liu ģērbies rietumnieciskā kostīmā un padusē iespiecis portfeli.)

Mazais Bakurētainais Liu: Mazā Din Bao! Esi atnākusi!

Din Bao: Tu liki atnākt. Es taču nevarēju neatnākt!

Mazais Bakurētainais Liu: Saimniek Van, skat, kādu es dārgumiņu esmu tev atradis! Izskatīga, jauna, labi ģērbta, ar pieredzi- viņai ir viss!

Van Lifa: Vai es varu atļauties viņu?

Mazais Bakurētainais Liu: Tā nav problēma! Viņai alga nebūs jāmaksā, vai ne, mazā Din Bao?

Van Lifa: Alga nebūs jāmaksā?

Mazais Bakurētainais Liu: Veco zēn, par to tev nav jāraizējas! Es par visu parūpēšos. Man ar mazo Din Bao ir savi plāni. Nu, mazā Din Bao!

Din Bao: Tiesa, kā gan netaisnība zeltu un pauktu nebijis tavu plānu!⁵⁰

---

⁵⁰ Lao She/ 老舍, Howard-Gibbon J. (translator), "Teahouse", *Chinese-English Bilingual Edition* (111-123). Tulkoto tekstu oriģinālvalodā skatīt pielikumā 4.

Nobeigums

Lugas „Tejas nams” Ķīnas vēsturisko pārmaiņu atspoguļojumā var gūt priekšstatu par tajā laikā norisošajiem politiskiem un sociāliem notikumiem. Ķīniešu nacionālistu valdošais noskaņojums pret mandžūriem un to valdību Cjin impērijā, rietumvalstu atstātais iespaids uz turpmāko Ķīnas attīstības gaitu, revolūcijas loma kā atspēriena punkts Ķīnas modernizācijas iespējām un perspektīvām – tas viss caurvij lugas gaitu. Lao Še Ķīnas sabiedrības dramatiskos apstākļus savos darbos jo īpaši attēlo caur lugas tēliem un viņu dzīves pavērsieniem, kas tieši atkarīgi no pastāvošās politisko norišu gaitas. Tomēr luga „Tējas nams” atšķiras no citiem rakstnieka darbiem ar to, ka tajā nav konkrēta galvenā varoņa, kas virzītu sižetiskās līnijas attīstību. Praktiski visi darbojošies tēli, kopskaitā vairāk par piecdesmit, ir epizodiski, un tikai no viņu savstarpējām sarunām, kā arī lugas remarkām un katra cēliena sākumā autora sniegto aprakstu par attiecīgo vēstures posmu lugas fonā ir iespējams gūt priekšstatu par aktuālajām norisēm konkrētos Ķīnas vēstures notikumos. Neskatoties uz to, ka lugai šķietami trūkst viengabalainības galvenā tēla vai tēlu neesamības dēļ, vienojošais lugas darbībā ir tās norises vieta – tējas nams, vieta, kur visi šie tēli satiekas. Lugas iespējami pilnīgākai izpratnei ir nepieciešams orientēties Ķīnas tā laika vēsturiskajos notikumos, īpaši sociālajā aspektā, lai secinātu par lugā darbojošos tēlu izmaiņām to personiskajās dzīvēs ārējo apstākļu dēļ.

Lao Še darbos aktuālās tēmas ir: Ķīnas tautas pāreja no senām tradīcijām, dzīves vērtībām, morāles normām uz moderno laiku piedāvātajām un svešzemnieku uzspiestajām; ķīniešu identitātes problemātika; ārzemnieku ietekme uz ķīniešu sabiedrību un būtiski atšķirīgais abu starpā; indivīda un sabiedrības attiecības; sievietes loma un situācija tā laika sabiedrībā. Tēmas ir gana nopietnas, tomēr Lao Še ir spējis savos darbos stāstīt par tām ar humoru un zobgalību. Rakstniekam tuvi un interesanti ir tieši sabiedrības t.s. zemāko slāņu ļaudis un viņu dzīvesstāsti, jo tajos visspilgtāk atklājas laikmeta atstātās pēdas. Velkot paralēles ar citu Lao Še laikabiedru rakstnieku darbiem, rodas paralēles kā tematū, tā arī literāro tēlu izvēlē. Piemēram, Lu Sjuņ stāsta „Kun Jidzi” („孔乙己”) darbības aina arīdžan norisinās tējas namā, bet galvenā varoņa dzīves neveismes un lejupslīdes galvenais stūrakmenis ir tā laika pastāvošā imperiālās eksaminēšanās sistēma – nenokārtojot eksāmenu, viņa statuss sabiedrībā arvien pazeminājās. Arī šī darba tēma ir par indivīda un sabiedrības attiecībām. Citā viņa darbā „Vājprātīga cilvēka dienasgrāmata” („Kuanžen židzji”/ „狂人日记”), kā galvenajam varonim, kurš padziļināti iepazīsies ar konfuciānisma

klasiskajiem tekstiem, šķiet, ka pārējie ciema ļaudis ir cilvēkēdāji, kas grasās apēst viņu, - autors pieskaras tēmai, kas aktuāla arī Lao Še darbos, proti, tradicionālās kultūras un izglītības nozīme tā laika sabiedrībā.

Apkopojot lugas “Tējas nams” veikto fragmentāro tulkojumu problemātiku, jāmin galvenie tulkošanas gaitā lietotie paņēmieni un pamatojumi atsevišķos ar tulkošanu saistītos jautājumos. Kā pamatojumu lugas nosaukuma “Čaguaņ” latviskotā tulkojuma “Tējas nams” nevis “Tējnīca” izvēlē rodams izpratnē par šīs publiskās iestādes funkcijām. Būtībā latviešu valodā abi šie vārdi tiek lietoti kā sinonīmi, tomēr, latviskojot literāra darba nosaukumu, šķiet būtiski pievērst uzmanību pēc iespējas precīzākam tulkojumam. Tolaik, pēc Lao Še vārdiem, šīs iestādes bijušas nozīmīgas vietas, kur ļaudīm ne vien bija iespējams padzert tēju un paēst, bet arī nodarboties ar sev peļņu nesošiem darījumiem, iegūt un sniegt informāciju un apmainīties ar aktuālām ziņām, spriest tiesu savā starpā nesaskaņu gadījumā un visbeidzot- tās bija vietas, kur tolaik bieži viesi bija tā saucamie stāstnieki. Lao Še šo faktu piemin savās atmiņās par bērnības laiku, ka tieši tējas namu apmeklējumu burvība bija tajā, ka šeit varēja klausīties stāstniekos, to citējumus no seniem ķīniešu tekstiem. Tādējādi neizglītoti cilvēki, kas vāji prata vai neprata nemaz lasīt tekstus ķīniešu tradicionālā rakstībā, vismaz šādi guva pieeju literatūrai, kultūrai un mākslai- sevis izglītošanai. Tāpēc, pamatojoties uz visu iepriekš minēto, luga “Čaguaņ” iztulkota tieši kā “Tējas nams”- tieši sociālā plāksnē nozīmīgs publiskais nams ar daudz būtiskāku funkciju kā tikai tējas dzeršanas vieta. Problemātika saistībā ar lugā esošo personvārdu tulkošanu vispirms saskaras ar to, kā stilistiski pareizi pārveidot vārdu latviešu valodā: vai transkribēt tā hieroglifu ķīnisko izrunu latviski vai tomēr ņemt vērā šo hieroglifu konkrētās nozīmes. Piemēram, lugā darbojošā tēla Liu Madzi (劉麻子) vārda latviskošanā tika pielietots otrs variants, ņemot vērā hieroglifu nozīmi, tāpēc šī tēla vārds tika iztulkots kā Bakurētainais Liu (“ma dzi” tulkojumā no ķīniešu valodas nozīmē “baku rētas”). Pamatojums tam ir ,pirmkārt, fakts, ka tas lietots daiļliteratūrā, kur bieži, piešķirot tēliem vārdus, izmanto tieši tādus, kuriem ir tēlu raksturojoša nozīme; otrkārt, atsaucoties uz rakstnieka Lao Še vērtējumu kā humoristu un satīriķi, šāda vārda izvēle tēlam šķiet pieņemama. Līdzīgi tika latviskoti tādu tēlu vārdi kā Einuhs Pan un Balaamute Tan. Taču gadījumos, kur tēlu vārdi satur ķīniešiem tik bieži raksturīgo kādu kārtas skaitli, kā, piemēram, Li Saņ (李三), vārds netiks tulkots kā „Li Trešais” tāpēc, ka latviešiem nav raksturīgi personvārdiem pievienot kārtas skaitli. Protams, ir atsevišķi gadījumi, piemēram,

vēsturisku personu- karaļu, valdnieku, imperātoru- vārdiem pievienot kārtas skaitli arī latviešu valodas tulkojumā, tomēr šajā gadījumā tas šķita nepiemēroti. Latviešu valodas lietojumā bija nolūks pēc iespējas mazāk izmantot kādus jaunvārdus, svešvārdus vai vārdus, kas raksturīgi mūsdienu sarunvalodā, lai tādējādi iespējami piemērotos tam faktam, ka luga tikusi sarakstīta pagājušā gadsimta pirmajā pusē. Otrs valodas lietojuma uzdevums bija piemērot kādus oriģināltekstā lietotus izteicienus, izsaukmes vārdus vai atsevišķu teikuma idejiskumu latviešu valodai raksturīgāk un latviešu lasītājam saprotamāk, līdz ar to tulkošanas paņēmiens bija teikumus tieši saturiski un idejiski pārveidot no ķīniešu valodas, bieži mainot oriģinālteksta kādas gramatiskās konstrukcijas, vārdu, teikumu daļu secību u.tml.

Bakalaura darba turpmākai iespējamai izpētei vai tā papildināšanai, noderīgi būtu padziļinātāk pievērsties Lao Še daiļradei, kas, jāatzīst, tomēr ir sava laika vēstures un sabiedrības aktuālo norišu atspoguļojums kā no paša rakstnieka skatpunkta, tā no objektīva vēstures notikumu vērtējuma. Nolūkā turpmāk papildināt vai padziļinātāk izpētīt šī bakalaura darba tēmu, noderīgi būtu pievērsties plašākai Lao Še daiļrades izpētei, kā arī veikt pilnu lugas „Tējas nams” tulkojumu latviešu valodā.

Literatūras saraksts

Katajs E. “Zem desmit valstu karogiem”/ Rīga: apgāds “Jumava”, 2000, 238 lpp.

Fairbank J. K., Goldman M. “China. A new history.” London: Harvard University Press, 2006, 560 lpp.

Gernet J. “A History of Chinese Civilization.” New York: Cambridge University Press, 1996, 801 lpp.

Lao She/ 老舍, translated by **Howard-Gibbon J.** *Chinese-English Bilingual Edition.* “Teahouse.” Hong Kong: The Chinese University of Hong Kong, 2004, 197 lpp.

Levy A. “Chinese literature, ancient and classical.” Indiana: Indiana University Press, 2000, 168 lpp.

Lu Xun/ 鲁迅 „The New-Year Sacrifice and other stories”, translated by Yang Xiang, Gladys Yang /The Chinese University Press, 2002, 186 lpp.

Lu Xun/ 鲁迅 „The true story of Ah Q”, translated by Yang Xiang, Gladys Yang / The Chinese University Press, 2002.

Nienhauser W. H., Jr. “The Indiana Companion to traditional Chinese literature. Volume 2”/ Indiana: Indiana University Press, 1998, 547 lpp.

Towery B. “Lao She, China’s Master Storyteller.” Texas: The Tao Foundation, 1999, 228 lpp.

Vohra R. “Lao She and the Chinese Revolution”, London: Harvard University Press, 1974, 199 lpp.

Pan Yiwei/ 潘怡为. “Lao She pingzhuan”/ “老舍评传”/ “Lao She’s biography.” Qingdao: Qingdao chubanshu, 2009, 261 lpp.

Lao Še /老舍, tulkojis **Voskresenskova D.N.** / Воскресенсков Д.Н. / „Zem purpurkrāsas karogiem”/ „Под пурпурными стягами”/ Москва : Восточная литература, 2007, 199 lpp.

Lu Sjun/ 吕 迅 / Лу Сюнь/ 鲁迅 Darbu izlase. Pirmais sējums/ Собрание сочинений, Том первый / Москва, 1954.

<http://www.thecorner.org/hist/china/chin-revo.htm>

<http://departments.kings.edu/history/20c/china.html>

<http://www-chaos.umd.edu/history/prc3.html>

<http://www.marxists.org/archive/shibdass-ghosh/1967/10/27.htm>

http://www.chinaculture.org/gb/en_aboutchina/2003-09/24/content_23144.htm

Piefikums I

Lugas „Iejas nams” darbojošie tēli

人物表

王利發——男。最初與我們見面，他纔二十多歲；因父親早死，他從年輕就作了裕泰茶館的掌櫃。精明、有些自私，而心狠不壞。

唐鐵嘴——男。三十來歲。相面為生，吸鴉片。

松二爺——男。三十來歲。膽小而愛說話。

常四爺——男。三十來歲。松二爺的好友，都是裕泰的三顧。正直，摺擇好。

李二——男。三十多歲。裕泰的跑堂的。勤懇，心眼好。

二德子——男。二十多歲。番菜館當差。

馬五爺——男。三十多歲。吃洋飯的小惡霸。

劉麻子——男。三十來歲。說媒拉綫，心狠意毒。

康六——男。四十歲。京郊貧農。

黃胖子——男。四十多歲。流氓頭子。

秦仲義——男。三草帽的房東。在第一幕裏二十多歲。闊少，後來成了維新的資本家。

老 人——男。八十二歲。無倚無靠。

鄉 婦——女。三十多歲。籌得外出賣小女兒。

小 妞——女。十歲。鄉婦的女兒。

龐太監——男。四十歲。發財之後，想娶老婆。

小牛兒——男。十多歲。龐太監的書童。

宋恩子——男。三十多歲。老式特務。

吳祥子——男。二十多歲。宋恩子的司事。

康順子——女。在第一幕中十五歲。康六的女兒；被賣給龐太監為妾。

王淑芬——女，四十來歲。王利發掌櫃的妻。比丈夫更公平正氣些。

趙 晉——男，二十多歲。

孫 蓮——男，十六歲。

康大力——男，二十三歲。龐太監買來的孩子，後與康順子相依為命。

老 林——男，三十多歲。逃兵。

老 陳——男，三十歲。逃兵。老林的把弟。

崔久峰——男，四十多歲。作過國會議員，後來修道，住在裕泰附設的公寓裏。

軍 官——男，三十歲。

王大拴——男，四十歲左右，王掌櫃的長子。為人正氣。

周秀花——女，四十歲。大拴的妻。

王小花——女，十三歲。大拴的女兒。

丁 寶——女，十二歲。女招待。有膽有識。

小劉麻子——男，三十多歲。劉麻子之子，繼承父業而發展之。

取電燈費的——男，四十多歲。

小唐鐵嘴——男，三十多歲。唐鐵嘴之子，繼承父業，有作天師的願望。

明師傅——男，五十多歲。包辦酒席的廚師頭。

鄒福遠——男，四十多歲。說評書的名手。

鄒福喜——男，三十多歲。鄒的師弟，先說評書，後改唱京戲。

方 六——男，四十多歲。打小鼓的，奸詐。

單當當——男，三十歲左右。買賣規洋為生。

龐四奶奶——女，四十歲。醜惡、要詐皇后。龐太監的侄媳婦。

春 梅——女。十九歲。龐四奶媽的丫環。

老 楊——男。三十多歲。賣鞋貨的。

小二德子——男。三十多歲。二德子之子，打手。

于厚齋——男。四十多歲。小學教員，王小花的老師。

謝真仁——男。三十多歲。與于厚齋司事。

小宋恩子——男。三十來歲。宋恩子之子，承襲父業，作特務。

小吳祥子——男。三十來歲。魏祥子之子，世襲特務。

小心眼——女。十九歲。女招待。

沈處長——男。四十歲。憲兵司令部某處處長。

茶客若十人，都是男的。

茶房一兩個，都是男的。

難民數人，有男有女，有老有少。

大兵三、五人，都是男的。

公寓住客數人，都是男的。

押大令的兵七人，都是男的。

憲兵四人。男。

傻 楊——男。數來賣的。

Pielikums 2

Lugas „Tējas nams” 1.cēliņa oriģinālteksts ķīniešu valodā

第一幕

人 物 王利發、劉麻子、龐太監、唐鐵嘴、康六、小牛兒、松二爺、黃胖子、宋恩子、常四爺、秦仲義、吳祥子、李三、老人、康順子、二德子、鄉婦、茶客甲、乙、丙、丁、馬五爺、小姐、茶房一、二人。

時 間 一八九八年(戊戌)初秋，康梁等的維新運動失敗了。早半天。

地 點 北京，裕泰大茶館。

[幕啓：這種大茶館現在已經不見了。在幾十年前，每城都起碼有一處。這裏賣茶，也賣簡單的點心與菜飯。玩鳥的人們，每天在溜够了畫眉、黃鳥等之後，要到這裏歇歇腿，喝喝茶，並使鳥兒表演歌唱。商議事情的，說媒拉綰的，也到這裏來。那年月，時常有打羣架的，但是總會有朋友出頭給雙方調解；三五十口子打手，經調人東說西說，便都喝碗茶，吃碗爛肉麵(大茶館特殊的食品，價錢便宜，作起來快當)，就可以化干戈為玉帛了。總之，這是當日非常重要的地方，有事無事都可以來坐半天。

[在這裏，可以聽到最荒唐的新聞，如某處的大蜘蛛怎麼成了精，受到雷擊。奇怪的意見也在這裏可以聽到，像把海邊上都修上大牆，就足以擋住洋兵上岸。這裏還可以聽到某京戲演員新近創造了什麼腔兒，和煎熟鴉片煙的最好的方法。這裏也可以看到某人新得到的奇珍——一個出土的玉扇墜兒，或三彩的鼻煙壺。這真是個重要的地方，簡直可以算作文化交流的所在。

[我們現在就要看見這樣的一座茶館。

[一進門是櫃臺與爐竈——為省點事，我們的舞臺上可以不要爐竈；後面有些鍋勺的響聲也就夠了。屋子非常高大，擺着長桌與方桌，長凳與小凳，都是茶座兒。隔窗可見後院，高搭着涼棚，棚下也有茶座兒。屋裏和涼棚下都有掛鳥籠的地方。各處都貼着「莫談國事」的紙條。

[有兩位茶客，不知姓名，正眯着眼，搖着頭，拍板低唱。有兩三位茶客，也不知姓名，正入神地欣賞瓦罐裏的蟋蟀。兩位穿灰色大衫的——宋恩子與吳祥子，正低聲

地說話，看樣子他們是北衙門的辦案的(依料)。

(今天又有一起打羣架的，據說是為了爭一只家鷄，惹起非用武力解決不可的糾紛。假若真打起來，非出人命不可，因為被約的打手中包括着善撲營的哥兒們和虛兵，身手都十分厲害。好在，不能真打起來，因為在雙方還沒把打手約齊，已有人出面調停了——現在雙方在這裏會面：三三兩兩的打手，都橫眉立目，短打扮，隨侍進來，往後院去。

[馬五爺在不惹人注意的角落，獨自坐着喝茶。

[王利發高高地坐在櫃臺裏。

[唐鐵嘴趿拉着鞋，身穿一件極長極闊的大布衫，耳上夾着幾張小紙片，進來。

王利發 唐先生，你外邊溜躑吧！

唐鐵嘴 (慘笑)王掌櫃，捧捧唐鐵嘴吧！送給我碗茶喝，我就先給您相相面吧！手相奉送，不取分文！(不容分說，拉過王利發的手來)今年是光緒二十四年，戊戌。您貴庚是……

王利發 (奪回手去)算了吧，我送給你一碗茶喝，你就甭賣那套生意口啦！用不着相面，咱們既在江湖內，都是苦命人！(由櫃臺內走出，讓唐鐵嘴坐下)坐下！我告訴你，你要是不戒了大煙，就永遠交不了好運！這是我的相法，比你的更靈驗！

[松二爺和常四爺都提著鳥籠進來，王利發向他們打招呼。他們先把鳥籠子掛好，找地方坐下。松二爺文瀟瀟的，提著小黃鳥籠；常四爺雄赳赳的，提著大而高的畫眉籠。茶房李三趕緊過來，沏上蓋碗茶。他們自帶茶壺。茶沏好，松二爺、常四爺向鄰近的茶座讓了讓。

松二爺
常四爺 您喝這個！(然後，往後院看了看)

松二爺 好像又有事兒？

常四爺 反正打不起來！要真打的話，早到城外頭去啦；到茶館幹嗎？

(二德子，一位打手，恰好進來，聽見了常四爺的話。

二德子 (湊過去)你這是對誰用閑話呢？

常四爺 (不肯示弱)你問我哪？花錢喝茶，難道還教誰管着嗎？

松二爺 (打量了二德子一番)我說這位爺，您是營裏當差的吧？來，坐下喝一碗，我們也都是外場人。

- 二德子 你管我當差不當差呢！
- 常四爺 要抖威風，跟洋人幹去，洋人厲害！英法聯軍燒了園，尊家吃着官餉，可沒見您去衝鋒打仗！
- 二德子 甭說打洋人不打，我先管教管教你！（要動手）
〔別的茶客依舊進行他們自己的事。王利發急忙跑過來。〕
- 王利發 哥兒們，都是街面上的朋友，有話好說，德爺，您後邊坐！
〔二德子不聽王利發的話，一下子把一個蓋碗擡下桌去，摔碎。翻手要抓常四爺的脖領。〕
- 常四爺 〔閃過〕你要怎麼着？
- 二德子 怎麼着？我碰不了洋人，還碰不了你嗎？
- 馬五爺 〔並未立起〕二德子，你威風啊！
- 二德子 〔四下掃視，看到馬五爺〕喂，馬五爺，您在這兒哪？我可眼拙，沒看見您！〔過去請安〕
- 馬五爺 有什麼事好好地說，幹嗎動不動地就講打？
- 二德子 甭！您說的對！我到後頭坐坐去。李三，這兒的茶錢我候啦！〔往後面走去〕
- 常四爺 〔湊過來，要對馬五爺發牢騷〕這位爺，您聖明，您給評評理！
- 馬五爺 〔立起來〕我還有事，再見！〔走出去〕
- 常四爺 〔對王利發〕邪！這硬是個怪人！
- 王利發 您不知道這是馬五爺呀？怪不得您也得罪了他！
- 常四爺 我也得罪了他？我今天出門沒挑好日子！
- 王利發 〔低聲地〕甭提您說洋人怎樣，他就是吃洋飯的。信洋教，說洋話，有事情可以一直地找宛平縣的縣太爺去，要不怎麼連官面上都不惹他呢！
- 常四爺 〔往後處走〕哼，我就不佩服吃洋飯的！
- 王利發 〔向宋恩子、吳祥子那邊稍一歪頭，低聲地〕說話請留點神！〔大聲地〕李三，再給這兒糊一碗夾！〔拾起地上的碎磁片〕
- 松二爺 蓋碗多少錢？我賠！外場人不作老娘們事！
- 王利發 不忙，待會兒再算吧！〔走開〕
〔綉子劉麻子領着康六進來。劉麻子先向松二爺、常四爺打招呼。〕

- 劉麻子 你二位真早班兒！（掏出鼻煙壺，倒煙）您試試這個！剛裝來的，地道英國造，又細又純！
- 常四爺 唉！連鼻煙也得從外洋來！這得往外流多少銀子啊！
- 劉麻子 咱們大清國有的是金山銀口，永遠花不完！您坐着，我辦點小事！（領康六找了個座兒）
〔李三拿過一碗茶來。〕
- 劉麻子 說說吧，十兩銀子行不行？你說乾脆的！我忙，沒工夫專伺候你！
- 康 六 劉爺！十五歲的大姑娘，就值十兩銀子嗎？
- 劉麻子 賣到窯子去，也許多拿一兩八錢的，可是你又不肯！
- 康 六 那是我的親女兒！我能賣……
- 劉麻子 有女兒，你可養活不起，還怪誰呢？
- 康 六 那不是因為鄉下種地的都沒法子活了嗎？一家大小要是天能吃上一頓粥，我要還想賣女兒，我就不是人！
- 劉麻子 那是你們鄉下的事，我管不着。我受你之托，教你不吃虧，又教你女兒有個吃飽飯的地方，這還不好嗎？
- 康 六 到底給誰呢？
- 劉麻子 我一說，你必定從心眼裏樂意！一位在宮裏當差的！
- 康 六 宮裏當差的誰要個鄉下丫頭呢？
- 劉麻子 那不是你女兒的命好嗎？
- 康 六 誰呢？
- 劉麻子 龐總管！你也聽說過龐總管吧？伺候着太后，紅的不得了，連家裏打醋的瓶子都是我搗作的！
- 康 六 劉大爺，出女兒給太監作老婆，我怎麼對得起人呢？
- 劉麻子 賣女兒，無論怎麼賣，也對不起女兒！你甭塗！你看，姑娘一過門，吃的是珍饈美味，穿的是綾羅綢緞，這不是造化嗎？怎樣，搖頭不算點頭算，來個乾脆的！
- 康 六 自古以來，哪有……他就給十兩銀子？
- 劉麻子 找遍了你們全村兒，找得出十兩銀子找不出？在鄉下，五斤白麵就換個孩子，你不是不知道！
- 康 六 我，唉！我得跟姑娘商量一下！
- 劉麻子 告訴你，進了這個村可沒有這個店，我誤了事別怨我！快去快來！
- 康 六 唉！我一會兒就回來！
- 劉麻子 我在這兒等着你！
- 康 六 〔慢慢地走出去〕

Piclikums 3

Lugas „Tējas nams” 2.cēliena oriģinālteksts ķīniešu valodā

第二幕

人 物 王淑芬、報童、康順子、李三、常四爺、錢大方、王利發、松二爺、老林、難民數人、宋恩子、老陳、巡警、吳祥子、崔久峰、押大令的兵七人、公寓住客二、三人、軍官、唐鐵嘴、劉麻子、大兵三、五人。

時 間 與前幕相隔十餘年，現在是袁世凱死後，帝國主義指使中國軍閥進行割據，時時發動內戰的時候。初夏，上午。

地 點 同前幕

[幕啓：北京城內的大茶館已先後相繼關了門。「裕泰」是碩果僅存的一家了，可是為避免被淘汰，它已改變了樣子與作風。現在，它的前部仍然賣茶，後部卻改成了公寓。前部只賣茶和瓜子什麼的；「爛肉麵」等等已成為歷史名詞。廚房挪到後邊去，專包公寓住客的伙食。茶座也大大改良：一律是小桌與藤椅，桌上鋪着淺綠桌布。牆上的「醉八仙」大畫，進財神龕，均已撤去，代以時裝美人——外國香煙公司的廣告畫。「談國事」的紙條可是保存了下來，而且字寫的更大。王利發真像個「聖之時者也」，不但沒使「裕泰」滅亡，而且使它有了新的發展。[因為修理門面，茶館停了幾天營業，預備明天開張。王淑芬正和李三忙着佈置，把桌椅移了又移，擺了又擺，以期盡善盡美。

[王淑芬梳時行的圓髻，而李三卻還帶着小辮兒。

[二、三學生由後面來，與他們打招呼，出去。

王淑芬 (看李三的辮子鬆事) 三爺，咱們的茶館改了良，你的小辮兒也該鬆了吧？

李 三 改良！改良！越改越涼，冰涼！

王淑芬 也不能那麼說！三爺你看，聽說西直門的德泰，北新橋的廣泰，鼓樓前的天泰，這些大茶館全先後關了

門！只有咱們裕泰還開着，為什麼？不是因為孫子的奇貨懂得改良嗎？

李 三 哼！皇上沒啦，總算大改良吧？可是改來改去，袁世凱還是裝作皇上。袁世凱死後，天下大亂，今兒個打炮，明兒個關城，改良？哼！我還留着我的小辦兒，萬一把皇上改回來呢！

王淑芬 別頑固啦，三爺！人家給咱們改了民選，咱們還能不籠着走嗎？你看，咱們這麼一收拾，不比以前乾淨，好看？專招待文明人，不更體面？可是，你要選帶着小辦兒，看着多麼不順眼哪！

李 三 太太，你覺得不順眼，我還不順心呢！

王淑芬 唉，你不順心？怎麼？

李 三 你還不明白？前面茶館，後面公寓，全仗着掌櫃的跟我兩個人，無論怎麼說，也忙不過來呀！

王淑芬 前面的事歸他，後面的事不是還有我幫助你嗎？

李 三 就算有你幫助，打掃二十來間屋子，侍候二十多人的伙食，還要泡茶灌水，買東西送信，問問你自己，受得了受不了！

王淑芬 三爺，你說的對！可是呀，這兵荒馬亂的年月，能有個事兒作也就得念佛！咱們都得忍着點！

李 三 我幹不了！天天睡四、五個鐘頭的覺，誰也不是鐵打的！

王淑芬 唉！三爺，這年月誰也舒服不了！你等着，大發子暑假就高小畢業，二發子也快長起來，他們一有用處，咱們可就清閒點啦。從老王掌櫃在世的時候，你就幫助我們，老朋友，老夥計啦！

〔王利發老氣橫秋地從後面進來。〕

李 三 老夥計？二十多年了，他們可給我長過工錢？什麼都改良，為什麼工錢不跟着改良呢？

王利發 喲！你這是什麼話呀？咱們的買賣要是感作感好，我能不給你長工錢嗎？得了，明天咱們開張，取個吉利，先別吵嘴，就這麼辦吧？All right？

李 三 就這麼辦啦？不改我的良，我幹不下去啦！

〔後面叫：「李三！李三！」〕

王利發 崔先生叫，你快去！咱們的事，有工夫再細研究！

李 三 哼！

王淑芬 我說，昨天就開了城門，今兒個還說不定關不關，三

爺，這裏的事交給掌櫃的，你去買點菜吧！別的不說，咸菜總得買下點呀！

[後面又叫：「李三！李三！」]

李 三 對，後邊叫，前邊催，把我劈成兩半兒好不好！（忿忿地往後走）

王利發 揀子的媽，他歲數大了點，你可得……

王淑芬 他抱怨了大半天了！可是抱怨的對！當着他，我不便直說；對你，我可得說實話：咱們得添人！

王利發 添人得給工錢，咱們賺得出來嗎？我要是會幹別的，可是還開茶館，我是孫子！
[遠處隱隱有炮聲。]

王利發 聽聽，又他媽的開炮了！你鬧，鬧！明天開得了張纔怪！這是怎麼說的！

王淑芬 明白人別說糊塗話，開炮是我鬧的？

王利發 別再瞎扯，幹活兒去！嘿！

王淑芬 早晚不是累死，就是叫炮轟死，我看透了！（慢慢地往後邊走）

王利發 （溫和了些）揀子的媽，甭害怕，開過多少回炮，一回也沒打死咱們，北京城是寶地！

王淑芬 心哪，老跳到嗓子眼裏，寶地！我給三爺拿菜錢去。

（下）

[一羣男女難民在門外央告。]

難 民 掌櫃的，行行好，可憐可憐吧！

王利發 走吧，我這兒不打發，還沒開張！

難 民 可憐可憐吧！我們都是逃難的！

王利發 別耽誤工夫！我自己還顧不了自己呢！

[巡警上。]

巡 警 走！滾！快滾！

[難民散去。]

Pielikums 4

Lugas „Tējas nams” 3.cēliena oriģinālteksts ķīniešu valodā

第三幕

人 物 王大拴、明師傅、丁厚齋、周秀花、鄒福遠、小宋恩子、王小花、衛福喜、小吳祥子、康順子、方六、常四爺、丁寶、非常當、秦仲義、王利發、龐四奶奶、小心眼、茶客甲、乙、春梅、沈處長、小劉麻子、老楊、憲兵四人、取電燈費的、小二德子、小唐鐵嘴、謝勇仁。

時 間 抗日戰爭勝利後，國民黨特務和美國兵在北京橫行的時候。秋，清晨。

地 點 同前幕。

[幕啓：現在，裕泰茶館的樣子可不像前幕那麼體面了。藤椅已不見，代以小凳與條凳。自房屋至傢俱都顯着暗淡無光。假若有什麼突出惹眼的東西，那就是「莫談國事」的紙條更多，字也更大了。在這些條子旁邊還貼着「茶錢先付」的新紙條。

[一清早，還沒有下窗板。王利發的兒子王大拴，垂頭喪氣地獨自收拾屋子。

[王大拴的妻周秀花，領着小女兒王小花，由後面出來。她們一邊走一邊說話兒。

王小花 媽，晌午給我作點熱湯麵吧！好多天沒吃過啦！

周秀花 我知道，乖！可誰知道買得着麵買不着呢！就是糧食店裏可巧有麵，誰知道咱們有錢沒有呢！唉！

王小花 就盼着兩樣都有吧！媽！

周秀花 你倒想得好，可哪能那麼容易！去吧，小花，在路上留神吉普車！

王大拴 小花，等等！

王小花 幹嗎？爸！

王大拴 昨天晚上……

周秀花 我已經囑咐過她了！她懂事！

王大拴 你大力叔叔的事萬不可對別人說呀！說了，咱們全家都得死！明白吧？

王小花 我不說，打死我也不說！有人問我大力叔叔回來過沒有，我就說：他走了好幾年，一點消息也沒有！

〔康順子由後面走來：她的臉有點紫，但還硬朗，她一邊走一邊叫王小花。〕

康順子 小花！小花！還沒走哪？

王小花 康婆婆，幹嗎呀？

康順子 小花，乖！婆婆再看你一眼！（撫弄王小花的頭）多體面哪！吃的不足咽，要不然還得更好看呢！

周秀花 大爺，您是要走吧？

康順子 是呀！我走，好讓你們省點嚼穀呀！大力是我拉扯大的，他叫我走，我怎能不走呢？當初，我剛到這裏的時候，他還沒有小花這麼高呢！

王小花 看大力叔叔現在多少壯實，多麼人氣！

康順子 是呀，雖然他祇在這兒坐了一袋煙的工夫呀，可是叫我年輕了好幾歲！我本來什麼也沒有，一見着他呀，好像忽然間我什麼都有啦！我走，跟着他走，受什麼累，吃什麼苦，也是香甜的！看他那兩只大手，那兩只大腳，簡直是個頂天立地的男子漢！

王小花 婆婆，我也跟您去！

康順子 小花，你乖乖地上學，我會回來看你！

王大拴 小花，上學吧，別遲到！

王小花 婆婆，等我下了學您再走！

康順子 哎！哎！去吧，乖！（王小花下）

王大拴 大爺，我爸爸叫您走嗎？

康順子 他還沒打好主意。我倒怕呀，大力回來的事兒，萬一叫人家知道了啊，我又忽然這麼一走，也許要連累了你們！這年月不是天天抓人嗎？我不能作對不起你們的事！

周秀花 大爺，您走您的，誰逃出去誰得活命！喝茶的不是常信警兒說：想要活命得上西山嗎？

王大拴 對！

康順子 小花的媽，來吧，咱們再商量商量！我不能專顧自己，叫你們吃虧！老大，你也好好想想！（同周秀花下）

〔丁寶進來。〕

- 丁 寶 嗷，掌櫃的，我來啦！
- 王大拴 你是誰？
- 丁 寶 小丁寶！小劉麻子叫我來的，他說這兒的老掌櫃托他請個女招待。
- 王大拴 姑娘，你看看，這麼個破茶館，能用女招待嗎？我們老掌櫃呀，窮得亂出主意！
〔王利發慢悠悠地走出來，他還硬頭，穿的可很不整齊。〕
- 王利發 老大，你怎麼老在背後褒貶老人呢？誰窮得亂出主意呀？下板子去！什麼時候了，還不開門！
〔王大拴去下留板。〕
- 丁 寶 老掌櫃，你硬頭啊？
- 王利發 嗯！要有炸醬麵的話，我還能吃三大碗呢，可惜沒有！十幾了？姑娘！
- 丁 寶 一七！
- 王利發 纔十七？
- 丁 寶 是呀！媽媽是寡婦，帶着我過日子。勝利以後呀，政府硬說我爸爸給我們留下的一所小房子是逆產，給沒收啦！媽媽氣死了，我作了女招待！老掌櫃，我到今天還不明白什麼叫逆產，您知道嗎？
- 王利發 姑娘，說話留點神！一句話說錯了，什麼都可以變成逆產！你看，這後邊呀，是奕二爺的倉庫，有人一瞪眼，說是逆產，就沒收啦！就是這麼一回事！
〔王大拴回來。〕
- 丁 寶 老掌櫃，您說對了！連我也是逆產，誰的胳膊粗，我就得侍候誰！他媽的，我纔十七，就常想還不如死了呢！死了落個整屍首，幹這一行，活着身上就爛了！
- 王大拴 爸，您真想要女招待嗎？
- 王利發 我跟小劉麻子瞎聊來着！我一輩子老愛改良，看生意這麼不好，我着急！
- 王大拴 您着急，我也着急！可是，您就忘記老裕泰這個老字號

了嗎？六十多年的老字號，用女招待？

丁 寶 什麼老字號啊！越老越不值錢！不信，我現在要是二十八歲，就是叫小小丁寶，小丁寶貝，也沒人看我一眼！
〔茶客甲、乙上。〕

王利發 二位是貴客！帶着菜子哪？老大拿開水去！（王大珍下）
二位，對不送，茶錢先付！

茶客甲 沒聽說過！

王利發 我開過幾十年茶館，也沒聽說過！可是，您查明：茶葉、煤球兒都一會兒一個價錢，也許您正喝着茶，茶葉又長了個錢！您看，先收茶錢不是省得麻煩嗎？

茶客乙 我看哪，不喝更省事！（同茶客甲下）